

ПАВЛО ТИЧИНА

❁ Цвіт в моєму серці ❁

В сборник вошли стихотворения
и поэмы одного из основоположников
украинской советской литературы,
выдающегося поэта и ученого,
публициста и переводчика,
государственного и общественного деятеля,
академика АН УССР,
лауреата Государственной премии СССР
и Государственной премии УССР
имени Т. Г. Шевченко,
Героя Социалистического Труда
Павла Григорьевича Тычины (1891—1967).
Это произведения гражданского звучания,
пейзажная и любовная лирика.

ПАВЛО ТИЧІНА

Цвіт в моєму серці

ВІРШИ ТА ПОЕМИ

Для середнього
та старшого
шкільного віку

Художник
Юрій Чеканюк

84Ук7—5
Т93

Упорядник
та автор передмови
Станіслав Тельнюк

Рецензент
кандидат філологічних наук
К. П. Волинський

Друкується за виданням:

Тичина П. Зібрання творів: У 12 т.— К.:
Наук. думка.— Т. 1.— 1983; Т. 2.— 1984;
Т. 3.— 1984; Т. 4.— 1985.

Т 4803010200—225
М206(04)—86 186.86.

© Видавництво «Веселка», 1986,
упорядкування, передмова,
художнє оформлення

ЦВІТЕ ВЕСЕЛКА ДУМ

*Як не горю — я не живу.
Як не люблю — я не співаю.
Павло Тичина*

Перед тобою, читачу,— дивовижна книга. У ній вірші поета, котрий умів бачити й чути, відчувати й осмислювати світ як найбільше чудо. Цей поет здатен був помітити «тисячу півтонів, тіней»; вловити слухом симфонічне, органне багатоголосся лісу чи поля; він бачив кольорові звуки і чує видзвони кольорів — і тоді народжувалися рядки про золоту пісню жайворона, про перламутровий сміх і плач коханої дівчини, про «зелений гімн» квітів і трав. Цей поет, що знав півтора десятка мов світу, відчував українську мову як суцільну музику — тому ж то і його поезії звучать, як музика...

Арфами, арфами —
золотими, голосними обізвалися гаї
Самодзвонними:

Йде весна,
Запашна,
Квітами-перлами
Закошичена.

Павло Григорович Тичина!.. Творчість його — гімн життю і весні. Весні природи, весні людини, весні народу, що прагнув революції і здійснив її, весні людства і всесвіту. Тичининські вірші про красу природи і людських почуттів органічно зливаються з поезіями про партію й народ, про революцію, громадянську та Велику Вітчизняну війни, про трудові подвиги і боротьбу за мир. «На майдані», «Як упав же він...», «Вітер з України», «Ленін», «Партія веде», «Чуття єдиної родини», «Я утверждаюсь», «Зростає, пречудовний світе!» — ці та інші назви творів поета закарбувалися в пам'яті народу. Тичина — поет-трибун, якого інколи порівнюють з Маяковським. І водночас — він незрівнянний майстер пейзажної та любовної лірики. А який це дивовижний поет-новатор! Тим-то він непростий для сприйняття. Але коли зрозумієш хоч дещо з секретів його творчості — тоді відкриється для тебе надзвичайна краса тичининського слова.

Народився Павло Григорович Тичина 27 січня 1891 року в селі Пісках на Чернігівщині в родині дяка і вчителя грамоти. Сім'я була багатодітна й бідна. Але тут любили співати, малювати, читати книги. Отож Павлусь із дитинства звик до музики, фарб і поетичного слова. У десять років його віддали до бурси при Чернігівській семінарії. Ре-

гент архієрейського хору, випробувавши слух і голос малого, сказав: «Гаразд! Беремо його до себе!» І став Павло співати в хорі та навчатися в бурсі, а потім і в семінарії.

Ось там, у Чернігові, він і почне пізніше писати вірші. Ще в бурсі один із старших семінаристів — Микола Подвойський — розповість йому про Шевченка, дасть почитати «Кобзар». Ще один хороший вихователь — вчитель малювання, поет і художник Михайло Жук — познайомить Павла з Коцюбинським, даватиме йому читати книги Шекспіра, Пушкіна, Франка, Горького, Чехова, Глібова, Грінченка... Та найбільшим учителем буде життя...

Грози революції 1905—1907 рр. перекочувалися й через семінарські мури — і ось уже Павло бере участь у заворушеннях, співає разом з іншими «Марсельезу». Від виключення з учбового закладу його рятує те, що він — талановитий диригент і художник, здібний учень... Проте Павло «проштрафлювався» й далі — то опублікує вірш українською мовою в журналі у Львові, то в Київській газеті «Рада» надрукує замітку про безпорядки в Чернігові, то візьме участь у таємному концерті на користь політичних в'язнів... А навесні 1913 року, незважаючи на найкатегоричніші заборони поліцейського та церковного начальства, Павло Тичина керував зведеним хором семінаристів, учнів гімназії та реального училища, робітників на похороні Михайла Коцюбинського. Звістка про мужність хористів та їхнього регента прокотилася по країні, полетіла далеко до В. І. Леніна, котрий перебував за кордоном.

Після семінарії (П. Тичина закінчив її того ж таки 1913 року) молодий поет не йде в попи, а вступає до Київського комерційного інституту. Навчається й одночасно працює — то в газеті «Рада», то в журналі «Світло», то в театрі М. Садовського, то (влітку) статистиком від Чернігівського земства. Та головне — пише вірші, оповідання.

Тоді ж — закохується в доньку письменника Івана Коновала Полю. І вірші його про природу й кохання осяяні нею, Полею Коновал. Та ще її сестрою — Інною, доброю порадицею і подругою поета. Перечитайте вірші 1913—1916 років — це гімн коханню, гімн природі, яку оспівує закохана людина...

Звісно, звучать у цих гімнах і дисонуючі ноти. Юність поета припадає на тяжкі роки соціального й національного гніту. Павло Тичина мріє про революцію, і чекання її вчувається в рядках його поезій.

1914 року розпочинається перша світова війна. Царський уряд забороняє всі українські видання. Друкуватися ніде, але поет продовжує творити. Він створює шедеври пейзажної, любовної, громадянської лірики — і коли гримне революція, вони придуть до народу.

У революційні дні 1917 року П. Тичина пише «Думу про трьох Вітриві», поему «Золотий гомін», низку прекрасних поезій, які потім увійшли до його першої книжки «Сонячні кларнети» (1918 р.). Разом з ре-

волюцією прийшла до народу життєствердна, радісна, повна сонця поезія Павла Тичини.

«До праці всі!» — закликає він у поемі «Розкол поетів». «Вільну родину будуєм з тисячей тисяч комун!» — пише він у «Революційному гімні». І сам бере активну участь у цьому будівництві: співробітничав в журналах, утворює хор-студію імені Леонтовича, їздить з капелю К. Стеценка по Україні, бере участь у створенні перших театральних дійств, разом з режисером-новатором Лесем Курбасом готує спектакль «В космічному оркестрі», де артисти на тлі декорацій за мотивами «Сотворіння світу» М. Чюрльоніса мали подати бурхливу картину Космосу й Землі, Життя і Революції... Виходять його наступні збірки — «Плуг», «Замість сонетів і октав». Поет розпочинає роботу над грандіозною поемою-симфонією «Сковорода».

1923 року він переїздить до Харкова, що був тоді столицею УРСР, і працює в журналі «Червоний шлях». 1924 року виходить нова книга поета — «Вітер з України», що принесла йому світову славу.

В роки 1925—1929 Павло Тичина багато їздить по країні та за кордоном. Він відвідує Чехословаччину, Німеччину, Францію, Туреччину, знайомиться з революційними письменниками та митцями. Після Туреччини мріє написати лібретто історичної опери «Лейля-ханум» на музику Р. Глієра, — цей твір мав поставити на сцені Лесь Курбас. Та нова обстановка в країні ставить перед поетом нові завдання...

1931 року виходить книжка «Чернігів». Вона експериментальна, складна, та без неї не визріли б збірки «Партія веде» (1934 р.) і «Чуття єдиної родини» (1938 р.). Поет, який мріяв про революцію й вітав її, став співцем соціалістичних перетворень на рідній землі, глашатаєм дружби народів. У цих книжках майже не знайти творів пейзажної та любовної лірики, як у «Сонячних кларнетах», — бо ж задум і мета в них інші. В ті дні, коли фашизм збирав сили для нападу на Країну Рад, у поезії та публіцистиці П. Тичини звучать тривога, заклик мобілізувати сили на боротьбу з небезпекою.

Настав 1941 рік. Броньована машина фашизму рушила на нашу землю. І слово Тичини зазвучало в єдиному могутньому хорі поряд із закличним словом Олексія Толстого і Янки Купали, Фадєєва і Симонова, Рильського й Довженка, Бажана й Усенка, Сосюри й Малишка... Біль за народ звучить у поемі «Похорон друга», у віршах «Матері забудь не можу», «Він не сказав ні слова», «Весна та ін. З цього болю народилися потім громоподібне «Я утверждаюсь» та сяйнобарвне «Слово».

У дні війни поет стає комуністом...

Навесні 1945 року радянські воїни написали на поверженому рейхстазі й Тичинині слова — з вірша «Партія веде». Так, поезія Тичини воювала на фронті і в підпіллі — його слова звучали в обложеному Севастополі з вуст бійців морської піхоти, які йшли в атаку; його рядками

відповідав на допиті юний одеський підпільник Яша Гордієнко; в зошитах Улі Громової читаємо з любов'ю переписані Тичинині рядки...

В мирний час поетове слово — з тими, хто відбудовує міста й села, хто підкорює цілину, летить у космос... Ще в роки війни П. Г. Тичину призначили наркомом освіти України. Майже всі школи були поруйновані, не було зошитів та підручників, не вистачало взуття, одягу. Вирішення цих питань вимагало він наркома (а потім міністра) Тичини надзвичайної оперативності та відповідальності.

До кінця 40-х років працював поет на освітній ниві. Та й потім життя не увільняє його від нелегких державних обов'язків. Він — Голова Верховної Ради республіки, заступник Голови Ради Національностей Верховної Ради СРСР, у складі делегацій відвідує Болгарію та Польщу, Чехословаччину та Угорщину, Англію та Фінляндію. А ще ж наукова робота — з 1929 р. він академік АН УРСР, а потім — член-кореспондент АН Болгарії. Він — один з керівників Спілок письменників СРСР та України.

В повоєнні роки виходять нові книги поезій П. Тичини — «І рости, і діяти», «Зростає, пречудовний світе!», «Комунізму далі видні», «Срібної ночі», «В серці у моім» та ін., поеми «Подорож до Іхтімана», «Сковорода», книги статей...

У лютому 1967 року Павлу Григоровичу було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці... А через півроку, 16 вересня, зупинилося його серце.

Шістдесят літ працював в українській літературі поет, чие ім'я по праву стоїть поряд з іменами Маяковського й Хікмета, Блока і Єсеніна, Лорки, Незвала й Неруди...

Через кілька років ми відзначатимемо сторіччя від дня народження Павла Тичини. А рядки його не старіють, вони вічно молоді...

Йду в простори я, чулий, тривожний
(Гасне день, облітає, мов мак).
В моім серці і бурі, і грози,
Й рокотання-ридання бандур...

Це — про природу... Та це — й про душу пораненого нещасливим коханням юнака. А ще — про біль усього світу. Це ж написано в дні першої світової війни — і заперечення її ми вчуємо між рядками...

Пейзажні вірші Тичини — не тільки про природу, а любовні — не лише про кохання. Тут кожне слово має смисл прямий і переносний, одиничний і всезагальний. Його твори — про сенс буття людини і Всесвіту. Це твори глибокої філософської наснаги...

Ну, про що, скажімо, вірш «Не Зевс, не Пан...»? Чому в ньому згадуються старогрецькі та християнські боги? «Сонячні кларнети» — що це? Як це — «акордились планети»?..

Збагнути цей вірш можна після того, як дізнаєшся про поетичне вчення старогрецьких філософів-піфагорійців. Ці мудреці ще дві з половиною тисячі літ тому відкрили, що висота звуку залежить від довжини струни, і математично це обгрунтували. Вони ж визначили відстані від Землі до інших планет. Оті невидимі лінії між планетами (а вони ж неоднакові!) уявлялись піфагорійцям струнами — і ось уже звучить у Всесвіті міжзірна «музика сфер». Це була фантазія поетів-філософів, — але хіба міф про Прометея чи Іллю Муромця не така ж фантазія?.. А й справді — чи ж не вчуваємо ми невловимої музики зір, коли вночі стоїмо серед поля і дивимось в небо?!

Піфагорійці побачили в небесах струни, а Тичина почув там звуки всесвітніх ефірних кларнетів, витворених із сонячних променів. Немає в небесах богів — ні Зевса, ні Пана, ні Саваофа у трьох його іпостасях, — а є Сонячні Кларнети!.. Яка незвичайна, космічна метафора! А проте є в ній глибинний матеріалістичний зміст. Все ж бо в Космосі відбувається відповідно до законів математики, рух світил і планет підпорядкований їм. Якщо один із пушкінських героїв намагався визначити закони музичної гармонії за допомогою алгебри, то Тичина намагався алгебру Космосу передати музикою — образом Сонячних Кларнетів.. Уважно перечитайте «Золотий гомін», «В космічному оркестрі», «Срібної ночі», — твори непрості, твори складні, — і ви відчуєте, як глибоко і взаємозв'язано розглядав проблему світобудови й людини Павло Тичина!

У Олександра Блока (його шанував і перекладав Тичина) є образ «вселенской музики», «вселенского оркестра». Такі ж (тільки докладніше, глибше розроблені) образи є і в Тичини, скажімо, в поемі «В космічному оркестрі». Музика Всесвіту, гармонія всесвітня наповнює все довкола — і поет шукає найяскравіших засобів, щоб людською мовою передати голос природи. Йому мало звичних слів, ритмів, образів — і він шукає нові слова, ритми, образи, він творить їх. Він, наприклад, навіть «втягує» в одне слово кілька слів, примушує один склад слугувати двом словам. Ось образ веселки — червоно-сизо-зеленої, дугастої, що привітно всміхається і «воду позичає» у Дніпра:

Червоно-си-зеле дугасто сказало всім здрастуй
і почало брать воду...

А який невтомний і винахідливий був Тичина у римуванні й побудові строфи! Є в нього рими точні, є приблизні, асонансні — і всі виконують не випадкові функції. Ось — у вірші, написаному, коли поету було всього 16 років, бачимо точні рими:

Блакить мою душу обвіяла,
Душа моя сонця намріяла,
Душа причастилася кротості трав —
Добрідень я світу сказав!

А в «Хорі Лісових Дзвіночків» римами часто слугують одні й ті ж слова («дзвіночки», «день»):

Ми Дзвіночки,
Лісові Дзвіночки,
Славим день.
Ми співаєм,
Дзвоном зустрічаєм
День!
День.

Тут — тільки в одному місці класичне римування («співаєм»-«зустрічаєм»), а решта — повтори!.. Але ж яка при цім створюється ілюзія відлуння, багатоголосся дзвіночків, що похитуються під вітром і непоспішливо, навіть ніби невлад — а все ж гармонійно! — ведуть свій хор. І побудова строфи — з відступами й уступами — не випадкова: мовби дзвіночки розділені на три групи і кожна з них веде свою партію.

А ось у вірші «Прорив» рими, сказати б, «дзеркальні»:

Дельфін не гравсь у морі,
не був і сонцехмар —
на давню синю тему
задумалась гора.

Римуються «-ар» і «-ра». Звуки поставлені дзеркально! Так само — і в наступних строфах: «-ав» — «-ва», «муть» — «тьму»... Чому так? А тому, що поет бачить, як у морі дзеркально відбивається гора. Хай же і читач це відчує!..

А ще ж у Тичини багато віршів зовсім без рим. Такі твори тримаються на внутрішній мелодії. Наче урочистий рокіт бандури, звучить неповторний тичининський верлібр у «Золотому гомоні». Мов солоспів, якому вторить флейта, — дивовижний, летючий верлібр «Сковороди»:

...Три місяці пробігло,
мов кораблі веселі в морі —
всіма цвітами процвітані,
добрим скарбом переповнені.

У поезії Павла Тичини інколи звучать не один, а два, три, чотири голоси, — як у хорі. У вірші «Закучерявилися хмари...» чуємо два голоси, діалог двох станів розхвилюваної душі.

Саме в «два голоси» написані вірші «Подивилась ясно...», «З кохання плакав я...», поеми «Похорон друга», «Срібної ночі»...

Скільки тасмниць у поемі «Похорон друга»! Які тут кольорові звуки! Ще Ньютон знаходив спільність між сонячним спектром і музичною октавою. Чимало композиторів мали «кольоровий слух».

У листах до великої співачки Надії Забіли-Врубель Римський-Корсаков писав, у якій музичній тональності бачиться йому колір її плаття... Бачили звук у кольорі Ліст, Берліоз, Франко, Скрябін, Тичина... Ось — початок «Похорону друга»:

Вже сумно вечір колір свій міняв
з багряного на сизо-фіалковий.
Я синій сніг од хати відкидав
і зупинився... Синій, оркестровий
долинув плач до мене. Плакав він,
аж захлинався на сухім морозі:
то припадав зеленим до ялин,
що зверху червоніли при дорозі,
то глухо десь одлунював в саду...

Які тут барви! Вечір — багряний, далі — сизо-фіалковий. Сніг — синій. Звук оркестру теж синій, він зелено припадає до ялин, а ті — закон контрасту! — червоніють при дорозі... А мороз — теж контраст! — сухий, бо сльози ж гарячі й мокрі! Далі в поемі той мороз буде мовчазним, мов посланець вічного мовчання космічного потойбіччя...

Ось *чорні* звуки печалі — домовину опускають в могилу: «І важке щось попливло у землю... І ковтула його могила. Сипать почали на нього груддя. Й глухо стугоніла труна. І крики змішані були з риданнями оркестру...» Але ж де вказується на те, що звуки — *чорні*? А ось: «Лиш ясніла в небі зірка...» Ясніла — за законом контрасту!

Срібний колір у Тичини — символ вічного, символ невмирущої пам'яті, протиставлення чорному, траурному. Недаремно ж поема, присвячена смерті й безсмертю академіка О. І. Білецького, має назву «Срібної ночі». Ще в дитинстві потряс був Тичину своїми «срібними звуками» один з музичних творів Д. Бортнянського, твір, у якому йшлося про тлінність тіла й безсмертя духу. Сумуючи після смерті М. Горького (в 1936 році), поет писав, як «листя срібріє»... От і в «Похороні друга» блиск далекої зорі символізує невмирущість світла у боротьбі з п'ятою:

І прегірка
була темнотна тиша. Лиш вгорі
зеленувата
блищала зірка...
Блищи, світи і сий! Ми діждемось,
як заступом своїм в тісну могилу
всіх звірів закопаємо...

І ось уже привиджується поетові весна й блакить, «і в'ється співучий жайворон» — тобто в'ється переливами, виткими звуками пісня жайворона. Тут уже бачимо звук не в кольорі, а *графічно*. А у вірші «У

собор» — порівняння навпаки: «співає стежка», тобто в'ється, мов пісня...

Ми говоримо про пісню, хоч ніде це слово не згадане. Поет пропускає його, так само, як пропускає й слово «село» у вірші «Надходить літо ...» («Електрику сусіднє провело...»). Та є в Тичини твори, де пропущено не одно, не два, а більшість слів, наприклад, у вірші «По блакитному степу...»:

По блакитному степу
Вороний вітер!
Пригорнув раз та й подався —
Вороний вітер...

Якби це переказати прозою, то вийшло б: «По блакитному небу, мов по неозорому степу, біжать хмари чорного тривожного кольору; і здається, що й вітер уже кольоровий — *вороний вітер!* Війна!... Я згадую, як пригорнув мене один лиш раз мій чоловік та й подався на фронт... Гуде, реве, шумить *вороний вітер* війни...»

Поет же використав усього 10 слів (два слова повторені). А як багато сказав!

Щоб передати усю глибочінь своєї думки, йому явно не вистачало загальновідомих слів. Тоді він витворював нові. Павло Тичина викував понад тисячу неологізмів! Перечитайте його «Балетну студію» — скільки там нових слів, і які ж вони зрозумілі, які доречні!

...Ми написали отут далеко не про все. Тут — тисячна частка того, що ти відкриєш, юний друже, коли читатимеш і осмислюватимеш поезії нашого великого майстра — співця краси нової людини, співця партії і дружби народів.

«Поезія — революція душі», — сказав Чингіз Айтматов. Такою революцією душі є й поезія великого Тичини, поезія, яка витримала найважчий іспит — іспит часу. Вона живе, хвилює, вона знову й знову приходиться до читача «в красі нових ідей», і знову сяє, і знову цвіте «веселка дум»...

СТАНІСЛАВ ТЕЛЬНЮК

...Ще не раз колись розквітну! —
Чи в цеху,
    чи над ріллею
мисль моя когось зачепить —
думку творчу
    хай мою
вишню мов тендітну
    щепить.
На нове прищепить...
Вишня ж виросте.
    І вродять
вишеньки.
    Й ось завітають
вдвох,
    обнявшись,
тихим пливом
юнка й хлопець.
    Заспівають!
І мене відродять
    співом,
задушевним співом
В поколіннях
    я озвуся,—
не згорю
    і не загасну,—
мов огні електробуду...
І в майбутню
    пору ясну
в пісні знов явлюся.
    Й буду —
в людях жити буду.

---

*Душа моя
сонця намріяла*

Блакить мою душу обвіяла,
Душа моя сонця намріяла,
Душа причастилася кротості трав —
Добрідень я світу сказав!

Струмок серед гаю як стрічечка.
На квітці метелик мов свічечка.
Хвилюють, маюють, квітують поля —
Добрідень тобі, Україно моя!

1907

Розкажи, розкажи мені, поле...

Розкажи, розкажи мені, поле:

Чого рідко ростуть колосочки?

— Ой дощів мені б треба, дощів, а не поту,
Бо той піт прилипа до брудної сорочки,
Як плугатар кінчає роботу.

Розкажіть, розкажіть мені, хмари:

Ви чого це тікаєте далі?

— Та хіба ми, нещасні та стомлені, знаєм?
Он вітри там женуться, кричать: «Ей ви, кралі!
Почекайте, бо ми вас кохаєм».

Розкажи, розкажи мені, поле:

Що ж тепер нам з тобою робити?

— Ех, хіба це уперше! Така моя доля.
Хоч кукіль та волошки я буду родити —
Все ж плугатарю є щось із поля.

1910

Ви знаєте, як липа шелестить...

Ви знаєте, як липа шелестить
У місячні весняні ночі? —
    Кохана спить, кохана спить,
    Піди збуди, цілуй їй очі.
    Кохана спить...
Ви чули ж бо: так липа шелестить.

Ви знаєте, як сплять старі гаї? —
Вони все бачать крізь тумани.
    Ось місяць, зорі, солов'ї...
    «Я твій» — десь чують дідугани.
    А солов'ї!..
Та ви вже знаєте, як сплять гаї!

6 травня 1911

Молодий я, молодий...

Молодий я, молодий,
Повний сили та одваги.
Гей, життя, виходь на бій,—
Пожартуєм для розваги!

Гей, життя, ставай, тремти!
Дай я з тебе посміюся.
Хто сміліший: я чи ти —
Подивлюся, подивлюся.

Горе?.. біль? — як жарт мине.
Скільки сили молодії!
Чи ж моя рука здригне,
Що йде битись без озброї?

Ой скажіть мені, скажіть,
Любі мої сестри, браття:
Що в житті вас так гнітить?
Чом нема у вас завзяття?

Там, де всевіт я стягну,
Де від болю шаленію,—
Там ніяк вас не збагну,
Вас ніяк не розумію.

Молодий я, молодий,
Повний сили та одваги.
Гей, життя, виходь на бій,—
Пожартуєм для розваги!

Коли в твої очі дивлюся...

Коли в твої очі дивлюся —
Здається мені:
Мов бачу я небо прозоре,
Мов бачу брильянтових зір ціле море,
Що десь там горять-усміхаються,
Чудові, ясні!..

Ах, очі, ті очі!.. Кохана,
Чом серце твоє не таке?
Чому, як говориш — на думку спадає
Те поле у жовтні. Туман поглядає.
Суха бадиллина хитається...
Спить груддя важке.

21 жовтня 1911

Гаї шумлять...

Гаї шумлять —
    Я слухаю.
Хмарки біжать —
    Милуюся.
Милуюся-дивуюся,
    Чого душі моїй
    так весело.

Гей, дзвін гуде —
    Іздалеку.
Думки пряде —
    Над нивами.
Над нивами-приливами,
    Купаючи мене,
    мов ластівку.

Я йду, іду —
    Зворушений.
Когось все жду —
    Співаючи.
Співаючи-кохаючи
    Під тихий шепіт трав
    голублячий.

Щось мріє гай —
    Над річкою.
Ген неба край —
    Як золото.
Мов золото — поколото,
    Горить-тремтить ріка,
    як музика.

Я сказав тобі лиш слово —
Вколо ж шум який піднявся:
В небі сонце задзвеніло,
Гай далекий засміявся.

Подививсь я в твої очі.
Стиснув руку в любій муці,
Білі гуси ген за ставом
Розлетілися по луці...

Заглянув я в твою душу.
До серденька притулився.
Бачу — вишні розцвітають.
Чую — тихий спів полився.

Ах, це десь весна танцює,
Розтопивши білу кригу! —
Переповнений любов'ю,
Я одкрив кохання книгу.

[1913—1914]

Гаптус дівчина...

Гаптус дівчина й ридає —
Чи то ж шиття!
Червоним, чорним вишиває
Мені життя.

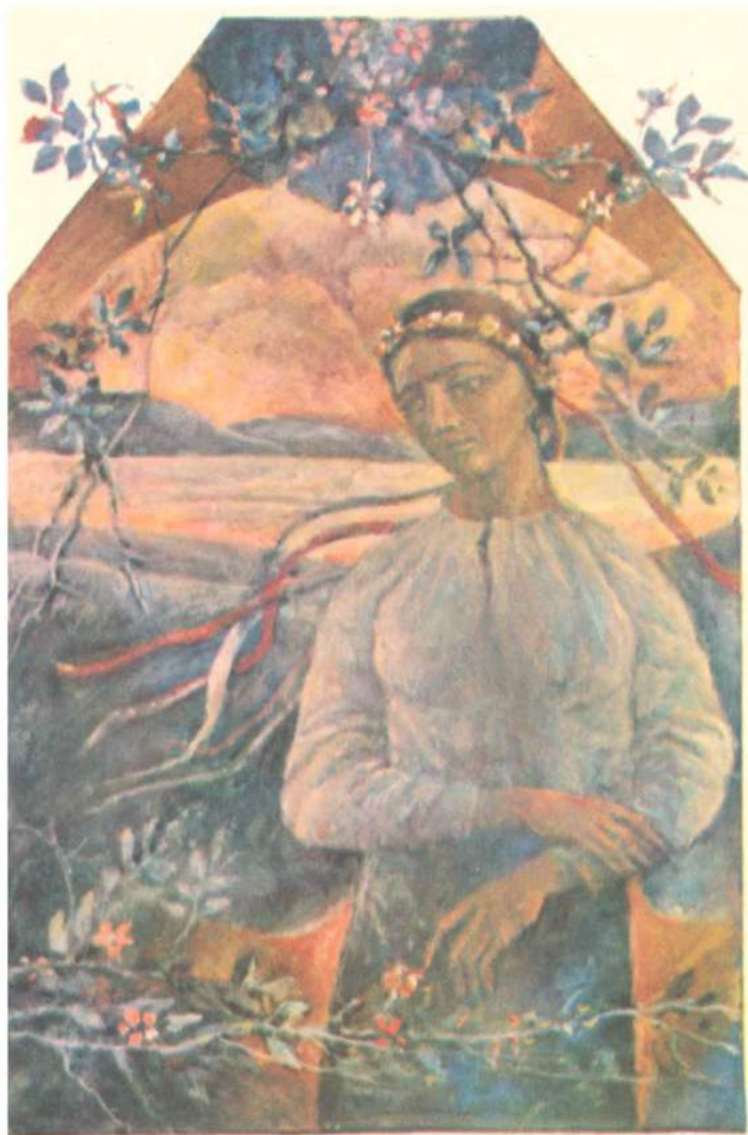
Танцюють згуки на дзвіниці,
І плаче дзвін.
Я йду. Мій шлях то із костриці,
То із жоржин.

Тумани линуть вгору, вгору,
А хмари — вниз.
Чому я не люблю простору,
Як я без сліз?

Я ввечері цілую рожу
І кличу сум.
Чому, чому я жить не можу
Та сам, без дум?

1914

Десь на дні мого серця...

Десь на дні мого серця
Заплела дивну казку любов.
Я ішов від озерця.
Ти сказала мені: «Будь здоров!
Будь здоров, ти мій любий юначе!..»
Ах, а серце і досі ще плаче.
Я ішов від озерця...
Десь на дні мого серця
Заплела дивну казку любов.

Говори, говори, моя мила:
Твоя мова — співучий струмок.
Ніч зіркі посвітила.
Шепчуть вітру квітки: гей, в танок!
Повінчайся з туманами ночі.
Тихо так опівночі.
Ніч зірки посвітила.
Говори, говори, моя мила:
Твоя мова — співучий струмок.

1914

Арфами, арфами...

Арфами, арфами —
золотими, голосними обізвалися гаї

Самодзвонними:

Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закосичена.

Думами, думами —
наче море кораблями, переповнилась блакить

Ніжнотонними:

Буде бій
Вогневий!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...

Стану я, гляну я —
скрізь поточки як дзвіночки, жайворон
як золотий.

З переливами:

Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закосичена.

Любая, милая —
чи засмучена ти ходиш, чи налита щастям вкрай

Там за нивами:

Ой одкрий
Колос вій!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий....

Як не горю — я не живу.
Як не люблю — я не співаю.
Але цього я ще не знаю,
    Бо завжди я —
        Як полум'я.

Я мертвих всіх палю, палю,
Живих огнем своїм я грію.
І як я вмру — не розумію:
    Життя моє —
        Одвічнеє.

[1915]

Хтось гладив ниви

Хтось гладив ниви, все гладив ниви,
Ходив у гніві і сів сів співи:
О, дайте грому, о, дайте зливи! —
Нехай не сохнуть злотисті гриви.
Хтось гладив ниви, так ніжно гладив...

Плили хмарини, немов перлини...
Їх вид рожевий — уста дитини!
Набігли тіні — і... ждуть долини.
Пробігли тіні — сумні хвилини:
Плили хмарини чужі, далекі...

Сліпучі тони — і дика воля!
Ой, хтось заплакав посеред поля.
Зловісна доля, жорстока доля.
Здаля сміялась струнка тополя.
Сліпучі тони — й смутні волошки...

1915

О, панно Інно...

О, панно Інно, панно Інно!
Я — сам. Вікно. Сніги...
Сестру я Вашу так любив —
Дитинно, злотоцінно.
Любив? — Давно. Цвіли луги...
О, панно Інно, панно Інно,
Любові усміх квітне раз — ще й тлінно.
Сніги, сніги, сніги...

Я Ваші очі пам'ятаю,
Як музику, як спів.
Зимовий вечір. Тиша. Ми.
Я Вам чужий — я знаю.
А хтось кричить: ти рідну стрів!
І раптом — небо... шепіт гаю...
О ні, то очі Ваші.— Я ридаю.
Сестра чи Ви? — Любив...

1915

Ой не крийся, природо...

Ой не крийся, природо, не крийся,
Що ти в тузі за літом, у тузі.
У туманах ти сниш... А чогось так сичі
Розридалися в лузі.

Твої коси від смутку, від суму
Вкрила прозолоть, ой ще й кривава.
Певно, й серце твоє взолотила печаль,
Що така ти ласкава.

А була ж ти — як буря із громом!
А була ж ти — як ніч на Купала...
Безгоміння і сум. Безгоміння і сон.—
Тільки зірка упала...

Ой там зірка десь впала, як згадка.
Засміялося серце у тузі!
Плачуть знову сичі... О ридай же, молись:
Ходить осінь у лузі.

1915

Хор Лісових Дзвіночків

Уривок із поеми

Ми Дзвіночки,
Лісові Дзвіночки,
Славим день.
Ми співаєм,
Дзвоном зустрічаєм:
День!
День.

Любим сонце,
Небосхил і сонце,
Світлу тїнь,
Сни розкішні,
Все гаї затишні:
Тїнь!
Тїнь.

Линьте, хмари,
Ой прилиньте, хмари,—
Ясний день
Окропіте,
Нас нашелестіте:
День!
День.

Хай по полю,
Золотому полю,
Ляже тїнь.
Хай схитнеться —
Жито усміхнеться:
Тїнь!
Тїнь.

1917

З кохання плакав я...

З кохання плакав я, ридав.
    (Над бором хмари муром!)
Той плач між нею, мною став —
    (Мармуровим муром...)

Пливуть молитви угорі.
    (Вернися з сміхом-дзвоном!)
Спадає лист на вівтарі —
    (Кучерявим дзвоном...)

Уже десь випали сніги.
    (Над бором хмари муром!)
Розбиті ніжні вороги —
    (Мармуровим муром...)

Самотня ти, самотній я.
    (Весна! — світанок! — вишня!)
Обсипалась душа твоя —
    (Вранішня вишня...)

1917

Закучерявилися хмари...

Закучерявилися хмари. Лягла в глибінь блакить...
О милий друже,— знов недуже —
О любий брате,— розп'яте —
Недуже серце моє, серце, мов лебідь той, ячить.
Закучерявилися хмари...

Женуть вітри, мов буйні тури! Тополі арфи гнуть...
З душі моєї — мов лілеї —
Ростуть прекрасні — ясні, ясні —
З душі моєї смутки, жалі мов квітоньки ростуть.
Женуть вітри, мов буйні тури!

Одбивсь в озерах настрої сонця. Снує про давнє дим...
Я хочу бути — як забути? —
Я хочу знову — чорноброву? —
Я хочу бути вічно юним, незломно-молодим!
Одбивсь в озерах настрої сонця.

І сміх, і дзвони, й радість тепла. Цвіте веселка дум...
Сум серце тисне: — сонце! пісне! —
В душі я ставлю — вас я славлю! —
В душі я ставлю світлий парус, бо в мене в серці сум.
І сміх, і дзвони, й радість тепла.

1917

Цвіт в моєму серці...

Цвіт в моєму серці.
Ясний цвіт-первоцвіт.
Ти той цвіт, мій друже,
Срібляний первоцвіт.
Ах, ізнов, кохана,
Де згучала рана,—
Квітне цвіт-первоцвіт!

Слухаю мелодій
Хмар, озер та вітру.
Я бриню, як струни
Степу, хмар та вітру.
Всі ми серцем дзвоним,
Сним вином червоним —
Сонця, хмар та вітру!

Десь краї казкові,
Золоті верхів'я...
Тільки шлях тернистий
Та на ті верхів'я.
Ходять-світять зорі,
Плинуть хвилі в морі —
В ритмах на верхів'я!

Світ в моєму серці,
Мрій танок, світанок.
Ти той світ, мій друже,
Зоряний світанок.
Я твої очиці,
Зорі, зорениці —
Славлю як світанок!

1917

Десь надходила весна...

Десь надходила весна.— Я сказав їй: ти весна!
Сизокрилими голубками
У куточках на вустах
Їй спурхнуло щось усмішками —
Ї потонуло у душі...

Наливалися жита.— Я сказав їй: золота!
Гнівню брівоньки зламалися.
Одвернулася. Пішла.
Тільки довго оглядалася —
Мовби кликала: іди!

Почали тумани йти.— Я сказав: не любиш ти!
Стала. Глянула. Промовила.
От і осінь вже прийшла.
Так любить? — кажи. Та швидше ж бо! —
Блиснув сміх їй, мов кинджал...

Зажурились під снігом гай.— Я сказав їй: що ж...
прощай!
Враз сердечним теплим сяєвом
Щось їй бризнуло з очей...
Сизокрилою голубкою
На моїх вона вустах!

1917

Дума про трьох Вітрів

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанню гук.

Ой за горами, за високими,
Там за морями та за глибокими,
Ще й за шляхами несходимими —
Рано-пораненьку Ясне Сонечко сходило.
Ясне Сонечко сходило, братів своїх, Вітрів, до себе
іскликало,

До них словами промовляло:

«Брати мої!
Вітри мої!
Брати мої любі, милі,
Вольні, прудкокрилі!
А станьте ви на рівнії ноги:

На гори, доли, на людяні шляхи, на перелоги
Летить — співайте,
Про мене, вашого брата старшого, Ясного Сонечка,
Людям повідайте.

А уже ж я та не по-зимньому грію:
Зоря з зорею перемигнутися не успею,—
Як я поломенію».

Тее Вітри зачували,
На рівні ноги ставали,
На різні сторони свої дужі крила розправляли.

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанню гук.

Що перший Вітер молодий —
Лукавий Сніговій —
Та так собі подумав, так помислив:
«А чи не краще б було,
Коли б ти, братику мій, Ясне Сонечко, та по-зимньому
ісходило?»

Бо цю землю тільки пригрій —
То вже й клопіт імій».
Тож перший Вітер — Сніговій-Морозище —
Летить, гуде, свище.
Снігом хати обкидає,
З людей насміхає:
«Це вас,— каже,— Сонечко веснянеє вітає».

Тоді тес люди зачували,
Одне д'одного словами промовляли:
«Ой не будь, видно, весні, як об різдві грому,
Коли до нас говорять по-чужому».

На ранній весні-прівесні,
Гей, на світанню гук.

Що другий Вітер молодий —
Безжурний Буровій —
Та так собі подумав, так помислив:
«Хай собі Сонечко як завгодно сходить —
Чи по-зимньому,
Чи по-весняному.
Аби мені було можна пити-гуляти,
Свою душеньку потішати».
Тож другий Вітер налітає,
Людям хати перекидає,
Гірко так насміхає:
«Це вас,— каже,— люди, весна та воля вітає».

Тоді теє люди зачували,
Одне д'одного словами промовляли:
«Як отака весна, як отака воля —
Проклята ж наша доля!»

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанню гук.

Що третій вітер молодий —
Ласкавий Легіт-Теплокрил —
Та так собі подумав, так помислив:
«А спасибі, що Сонечко на весну повернуло,
А то б земля була навик схолонула, заснула».
Тож третій Вітер летить, співає,
До всіх із ласкою та по-рідному промовляє,
Жодного села, хатинки не минає,
У драну шибку ще й пучками поторбхає-пограє:
«А вставайте,— каже,— люди, Сонце вам усміхається,
Вашого плуга земля дожидається».

Отоді теє всі люди зачували,
Із хат з піснями виходжали,
З великої радості святую землю цілували.

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанню гук.

Золотий гомін

Уривок

Над Києвом — золотий гомін,
І голуби, і сонце!
Внизу —
Дніпро торкає струни...

Предки.
Предки встали з могил;
Пішли по місту.
Предки жертви сонцю приносять —
І того золотий гомін!..
Ах той гомін!..
За ним не чути, що друг твій каже.
Від нього грози, пролітаючи над містом, плачуть,—
Бо їх не помічають.

Гомін золотий!

Уночі,
Як Чумацький Шлях сріблисту куряву простеле,
Розчини вікно, послухай.
Слухай:
Десь в небі пливуть ріки,
Потужні ріки дзвону Лаври і Софії!..
Човни золотії
Із сивої-сивої Давнини причалюють,
Човни золотії.
... Благословенні будьте, гори, і ти, ріко мутна́я!
І засміялись гори.
Зазеленіли..
І ріка мутна́я сповнилася сонця і блакиті —
Торкнула струни...

Уночі,
Як Чумацький Шлях сріблисту куряву простеле,
Вийди на Дніпро!
...Над Сивоусим небесними ланами Час проходить,
Час засіває.
Падають
Зерна
Кришталевої музики.
З глибин Вічності падають зерна
В душу.
І там, в озері душі,
Над яким у недосяжній високості в'ються голуби-тремтіння,
Там,
У повнозвучнім озері акордами розцвітають,
Натхненними, як очі предків!

1917

По блакитному степу...

По блакитному степу
Вороний вітер!
Пригорнув раз та й подався —
Вороний вітер...

Вийшла жита жати я.
Громова хмара!
Ой не всі з війни додому —
Вороний вітер...

Гляне сонце, як дитя,
А в селі голод!
Ходять матері, як тіні,—
Вороний вітер...

На чужині десь ген-ген
Без хреста; вброн...
Будьте прокляті з війною! —
Вороний вітер...

[1917—1918]

Не Зевс, не Пан...

Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух,—
Лиш Сонячні Кларнети.
У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім — всі планети.

Я був — не Я. Лиш мрія, сон.
Навколо — дзвонні згуки,
І пітьми творчої хітон,
І благовісні руки.

Прокинувся я — і я вже Ти:
Над мною, підо мною
Горять світи, біжать світи
Музичною рікою.

І стежив я, і я веснів:
Акордились планети.
Навік я взнав, що Ти не Гнів,—
Лиш Сонячні Кларнети.

1918

На майдані...

На майдані коло церкви
революція іде.
— Хай чабан! — усі гукнули, —
за отамана будé.

Прощавайте, ждіте волі, —
гей, на коні, всі у путь!
Закипіло, зашуміло —
тільки прапори цвітуть...

На майдані коло церкви
посмутились матері:
та світи ж ти їм дорогу,
ясен місяць угорі!

На майдані пил спадає,
Замовкає річ...
Вечір.
Ніч.

1918

Як упав же він...

Як упав же він з коня
та й на білий сніг.

— Слава! Слава! — докотилось
і лягло до ніг.

Ще ж як руку притулив
к серцю ік свому.
Рад би ще він раз побачить
отаку зиму.

Гей, рубали ворогів
та по всіх фронтах!
З криком сів на груди ворон,
чорний ворон-птах.

Вдарив революціонер —
захитався світ!
Як вмирав у чистім полі —
слав усім привіт.

1918

Зразу ж за селом...

Зразу ж за селом —
всіх їх розстріляли,
всіх пороздягали,
з мертвих насміхали,
били їм чолом.

Випала ж зима! —
Що тепер всім воля,
врізали вам поля,
в головах тополя,
а голів нема.

Як зчорніла ніч —
за селом світило,
з співами ходило,
берегло, будило
безневинну січ.

1918

ЕНГАРМОНІЙНЕ

Туман

Над болотом пряде молоком...
Чорний ворон замисливсь.
Сизий ворон задумавсь.
Очі виклював. Бозна-кому.

А від сходу мечами йде гнів!..
Чорний ворон враз кинувсь.
Сизий ворон схопився.
Очі виклював. Бозна-кому.

Сонце

Десь клюють та й райські птиці
Вино-зеленó.
Розпрозорились озера!..
Тінь. Давно.

Косарі кують до сходу.
Полум'я квіток!
Перса дівчини спросоння:
Син... синок...

Вітер

Птах — ріка — зелена вика —
Ритми соняшника.
День біжить, дзвенить-сміється,
Перегулюється!

Над житами — йде з медами —
Хилить келихами.
День біжить, дзвенить-сміється,
Перегулюється!

Дощ

А на воді в чийсь руці
Гадюки пнуться... Сон. До дна.
Війнув, дихнув, сипнув пшона —
І заскакали горобці!..

— Тікай! — шепнуло в береги.
— Лягай...— хитнуло смолки.
Спустила хмарка на луги
Мережані подолки.

1918

Не дивися так привітно...

Не дивися так привітно,
Яблуневоцвітно.
Стигнуть зорі, як пшениця:
Буду я журиться.

Не милуй мене шовково,
Ясно-соколово.
На схід сонця квітнуть рожі:
Будуть дні погожі.

На схід сонця грають грози —
Будуть знову сльози!
Встали мама, встали й татко:
Де ластовенятко?

А я тут, в саду, на лавці,
Де квітки-ласкавці...
Що скажу їм? — Все помітно:
Яблуневоцвітно.

1918

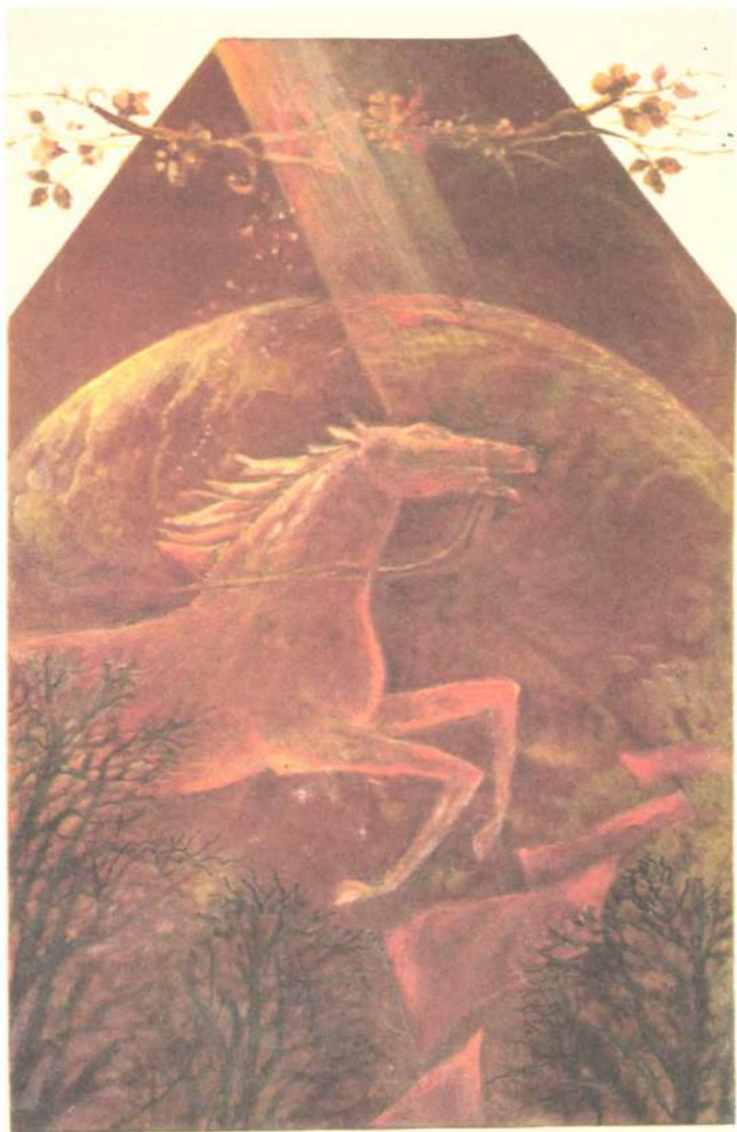
Подивилась ясно...

Подивилась ясно,— заспівали скрипки! —
Обняла востаннє,— у моїй душі.—
Ліс мовчав у смутку, в чорному акорді.
Заспівали скрипки у моїй душі!

Знав я, знав: навіки,— промені як вії! —
Більше не побачу,— сонячних очей.—
Буду вічно сам я, в чорному акорді.
Промені як вії сонячних очей!

1918

Плуг

Євгену Тичині

Вітер.

Не вітер — буря!

Трошить, ламає, з землі вириває...

За чорними хмарами

(з блиском! ударами!),

за чорними хмарами мільйон мільйонів

мускулястих рук...

Котить. У землю вриває

(чи то місто, дорога, чи луг),

у землю плуг.

А на землі люди, звірі й сади,

а на землі боги і храми:

о пройди, пройди над нами,

розсуди!

Й були такі, що тікали.

В печери, озера, ліси.

— Що ти за сило єси? —

питали.

І ніхто з них не радів, не співав.

(Огняного коня вітер гнав —

огняного коня —

в ночі.)

І тільки їх мертві, розплющені очі

відкрили всю красу нового дня!

Очі.

1919

І Бєлий, і Блок...

І Бєлий, і Блок, і Єсенін, і Ключєв:
Росіє, Росіє, Росіє моя!
...Стоїть сторозтерзаний Київ,
і двістірозіп'ятий я.

Там скрізь уже: сонце! — співають: Мєсія! —
Тумани, долини, болотяна путь...
Воздвигне Вкраїна свого Мойсея,—
не може ж так быть!

Не може ж так быть, о, я чую, я знаю.
Під регіт і бурю, під грім од повстань
од всіх своїх нервів у степ посилаю —
поете, устань!

Чорнозем підвівся і дивиться в вічі,
і кривить обличчя в кривавий свій сміх.
Поете, любити свій край не є злочин,
коли це для всіх!

1919

Революційний гімн

Разом усі до роботи: сплять непочаті степи.
Сонце ціпами молотить, кида на землю снопи!..
Дію, надію і силу, віру, енергію — гей! —
з прапором грізно-веселим ми несемо для людей!

Все здолаєм, все ми зможем,
тьму прокляту переможем!
Із раба зробити брата —
гасло пролетаріата!
Розкувать невільний світ —
наш єдиний заповіт!

Годі нам гнуться, кориться —
молотом викуєм плуг!
Кожен — весь праця, весь криця,
кожен — товариш і друг!
Зоремо ж землю, засієм, створимо вічну весну: —
робим — живем! — а не мрієм, краєм одну борозну!

Не спиняйся ж — далі, далі!
Ах, розбий старі скрижалі!
Із раба зробити брата —
гасло пролетаріата!
Розкувать невільний світ —
наш єдиний заповіт!

Нам не страшні капітали: що́ нам, що гади сичать?
Всюди ми кривду стрічали —
пійдемо ж правду стрічать!
Будимо, будимо, будим,— молот, гудки, димарі...
Єсть ми, були ми і будем, так як те сонце вгорі!

Все прямуєм, все працюєм,
буржуазний світ руйнуєм!
Із раба зробити брата —
гасло пролетаріата!
Розкувать невольний світ —
наш єдиний заповіт!

Видно угору, в долину, в море, у землю, ліси!..
Гей ти, могутня людино,
щастя світам принеси!
Йдуть голоси до нас — чуєм —
геть аж з-над фьордів і дюн:
вільну родину будуєм
з тисячей тисяч комун!

Станьмо ж, друзі, привітаймо,
горду пісню заспіваймо:
Із раба зробити брата —
гасло пролетаріата!
Розкувать невольний світ —
наш єдиний заповіт!

19.VI.1919

Ранок улітку

Уривок з поеми-симфонії «Сковорода»

... Три місяці пробігло,
мов кораблі веселі в морі —
всіма цвітами процвітані,
добрим скарбом переповнені.
Три місяці пущинь Китаївська
і в ній Сковорода
немов пливли —
поміж садами рожайстими,
серед криничного узлісся,
на полі повному, де хвиля хвилю лле
і зупинитися не хоче...

Уранці,
ще тільки небо почне наливатись
і вітер зелений одчалить в далечинь —
уже Сковорода
встає з досвітньої молитви
і в сад іде.
Там птиці ранок опадуть,
клюють-клюють, не доклюються,
і солодко співають, сон розказують.
А сонце скрізь у всі кінці,
мов над главою Моїсея,
послало сяючії роги,
і дзвонить, і гуде,
і світом землю наповняє
щедро, щедротно.
Сковорода
на землю упаде,
цілує квіти, трави гладить,
росою очі, немов незрячі, протирає...

...І Сковороді
такий мир у серце ввійде,
що він од радості і бігає, і плаче,
і кожне дерево вітає,
метелику й комашці дякує —
за все, за все!

[1921—1922]

В космічному оркестрі

Фрагменти

I

Благословенні:

матерія і просторинь, число і міра!
Благословенні кольори, і тембри, і огонь,
огонь, тональність всього світу,
огонь і рух, огонь і рух!

Дух, що пройняв еси все,
хто ти єсть?

Чи звать тебе спокбем? вітром?
сліпою силою машин?
чи слухом атомів, ігрою порошин?
Ти перед всім світом руки звів, немов перед пюпітром,
тло
пропелерами загуло,
хабс у танці завертіло
і десь тромбонами в бездонних коридорах оддало...

Тьми-тем тіл, часток неспаяних самотньо забриніло:
скоріш, скоріш
одне з одним
орбітно-плавко упадім,
скоріш!

Мільйони сонцевих систем
вібрують, рвуть і гоготять!
Комети ржуть і баско мчаться,
і океани над океанами шумлять.

Тьми-тем тіл, часток неспаяних
спіралять вниз, убік, у стелі...

Огні! огні!

І плачуть, і співають промені удаліні,
немов віолончелі.

Дух, що пройняв еси все,
хто ти єсть?

II

Я дух, дух вічності, матерії, я мускули передосвітні.
Я часу дух, дух міри і простору, дух числа.
Біжать річки аеролітні
од одного мого весла...

Я дух-рушій, я танк-такт, автомобілів хори,
моторами двигтять мій двір-гараж.
І я так легко, мов дітей на пляж,
веду титанів у простори.

Поверх над поверхом на воді
розміщаю системи,
вкладаю думи молоді,
даю їм теми.

І от уже летять,
через потоки плинуть.
Аж поки не потонуть —
не встану, не піду.

Летить, летить, до сонць керуйте,
керуйте в круглий дах!
Скликайте всіх і федеруйте,
розносьте гасла по світах!

Не надавайте значення Сатурновим вінцям:
доволі жить для себе, черство!

Усім планетам, всім сонцям
свобода, рівність і братерство!

І от уже летять,
через потоки плинуть.
Аж поки не потонуть —
не встану, не піду.

Я дух, дух вічності, я мускули передосвітні.
Я часу дух, дух міри і простору, дух числа.
Біжать річки аеролітні
од одного мого весла...

III

В космічному оркестрі
підвладно все одній руці.
Немає меж... і де кінці,
що ставили б сонцям семестри
у голубому молоці?

Пливе етер, струмує вітер,
джерела б'ють нових поем,
встають сузір'я в формі літер
з навколо сяючим огнем.

І що там час? І що там вік?
І що поняття «вдень», «уранці»?
Червоний крик, кривавий крик,
червоних сонць протуберанці!

Нема там смутку, суму-гніту,
чужий системам егоїзм.
Там кожен зна свою орбіту,
закон, закон-соціалізм.

Там кожен зна свої одміни:
супутник — друг — товариш — брат.
І кожен світ-аеростат
іде назустріч щохвилини.

Один впаде — другий іскриться,
і то без краю й без кінця...
І ні планети, ні сонця
не мають права зупиниться.

В космічному оркестрі
підвладно все одній руці.
Немає меж... і де кінці,
що ставили б сонцям семестри
у голубому молоці?

1921

Відповідь землякам

Немов той Дант у пеклі,
стою серед бандитів і злочинців,
серед пузатих, ситих і продажних,
серед дрібних, помстливих, тупоумних,
на купі гною жовчного, що всмоктує, затягує
на дно:
співай, поете, з нами в тон!
Стою — мов скеля непорушний.
І кубляться круг мене
в багні, в болоті,— мов гадюки,
клубком спітаються і падають,
і твань їм рота заливає...
І вони,
мов п'яні, щось белькочуть,
руки до мене простягають і за одержу шарпають.
О, будьте прокляті ви всі — я вас не знаю!
Не доторкайтеся, не вийте!
Болото власне — ви казали —
от двері до раю,
а нишком думали: нехай,
лиш дайте підрости,
ми ще покажем, хто ми є.
Підуть поети з нами і народи.
Не буде чвар, не буде зла,
коли замість кривавих стягів
усі побачать над собою
свого ж таки дзьобатого орла...
Пішли. Загрузли. Розгубились.
В погромах захлинулись. Упились...
О, будьте прокляті ви ще раз!
Душі моєї не купить вам
ані лавровими вінками,
ні золотом, ні хлібом, ні орлом.
Стою — мов скеля непорушний.

---

*День біжить,
дзвенить, сміється*

Вітер з України

Нікого так я не люблю,
як вітра вітровіння.

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Він замахнеться раз —
рев! свист! кружіння!
І вже в гаю торішній лист —
як чортове насіння...

Або: упнеться в грузлук ріллю,
піддасть вагонам волі —
ух, як стремлять вони по рельсах,
аж нагинаються тополі!..

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Сидить в Бенгалії Рабіндранат:
нема бунтарства в нас: людина з глини.—
Регоче вітер з України,
вітер з України!

Крізь шкельця Захід мов з-за ґрат:
то похід звіра, звіра чи людини? —
Регоче вітер з України,
вітер з України!

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Він корчувату голову з Дніпра:
не ждїть, пани, добра:
даремна гра!

Ах,
нікого так я не люблю,
як вітра вітровіння,
його шляхи, його боління
і землю,
землю своєю.

18.IV.1923

Надходить літо...

Надходить літо,
чуєш-бо? — надходить лі —
Томліє гай. Ріка струнка.
В садках додолі цвіт, додолі цвіт...
Рясніє небо. Дні вже не такі.
Повніє далина. І за повіткою
малина сивіє віями...
Повніє далина.

На призьбі дід старий —
як сон.
Кошлатить йому брови внук.
Гойдає вітер мак, і мак і явори.
Син
у землю заступа встромив
і йде до хати. Тепло як!
Це десь за тиждень вже й жита
почнуть мов справжні зорювать.

Пережили і війни і біду,
визволили молоду
і поділили. Іще б останню
доділити — тоді вже й зовсім.
Тиша. Лиш на кутку і дзвяк і стук.
Проїде вулицею хтось. Тиша.
Це десь за тиждень вже й жита
почнуть мов справжні зорювать.

Електрику сусідне провело.
Пора б і нам? Хитає головою дід.
Скрипить за хатою колодязь.

Дзвiд
тремтить i труситься, от-от впаде.
Артезiанський буде в нас, не пропадем!
Хитає головою дiд.
А над селом — пустун-лiтан
безжурно крильми креслить план.

Виходить з хати молодая
весела мати: де мiй син?
Дитина ручками, дитина нiжками — який!
Напевно буде комсомолец — так?
I от воно вже на руках.
Забуло дiда, всiх i все,
i мружить очi й груди ссе...

Надходить лiто.

1924

Ленін

ЛЕНІН!

Одно тільки слово,
а ми вже як буря:

Готово!

Напружим в один бік, направим в другій —
і крешем, і кришим, і крушим як стій.

ЛЕНІН!

Всього лиш п'ять літер,
а скільки енергій!

Так рвіте ж:

царям не допоможуть ні брехні, ні жест —
шумуй-вишумовуй, залізний протест!

І от він вмер. І кажуть різно:
то се, то те,

непманючѐ.

Клянемося клятвою залізною,
що ворог жоден не втече.

І от він вмер. І кажуть з сміхом:
«Тепер державам спокійніш;
Дихнем хоч раз колишнім дихом,
грошнем свободо-ьку за гріш».

Нехай же знають «патріоти»,
нехай повідомлять «міщан»:
не заспокоїмось ми доти,
аж поки з поля в е с ь б у р' я н

не вирвемо. А вирвем грізно!
Багнетом! Критики мечем!
Клянемя клятвою залізною,
що ворог жоден не втече!

1924, 1930

З КРИМСЬКОГО ЦИКЛУ

Прорив

Дельфін не гравсь у морі,
не був і сонцехмар —
на давню синю тему
здумалась гора.

Я йшов і оглянувся —
чи хтось мене позвав!
Креснуло-полоснуло
і блиснуло в слова.

І дощ заколихався,
перемісило муть.
Грімкі, палкі промови
над морем як у тьму.

І я побіг. Над муттю —
то був такий прорив!
На дві октави нижче
шуміло із гори...

1926

Алупка

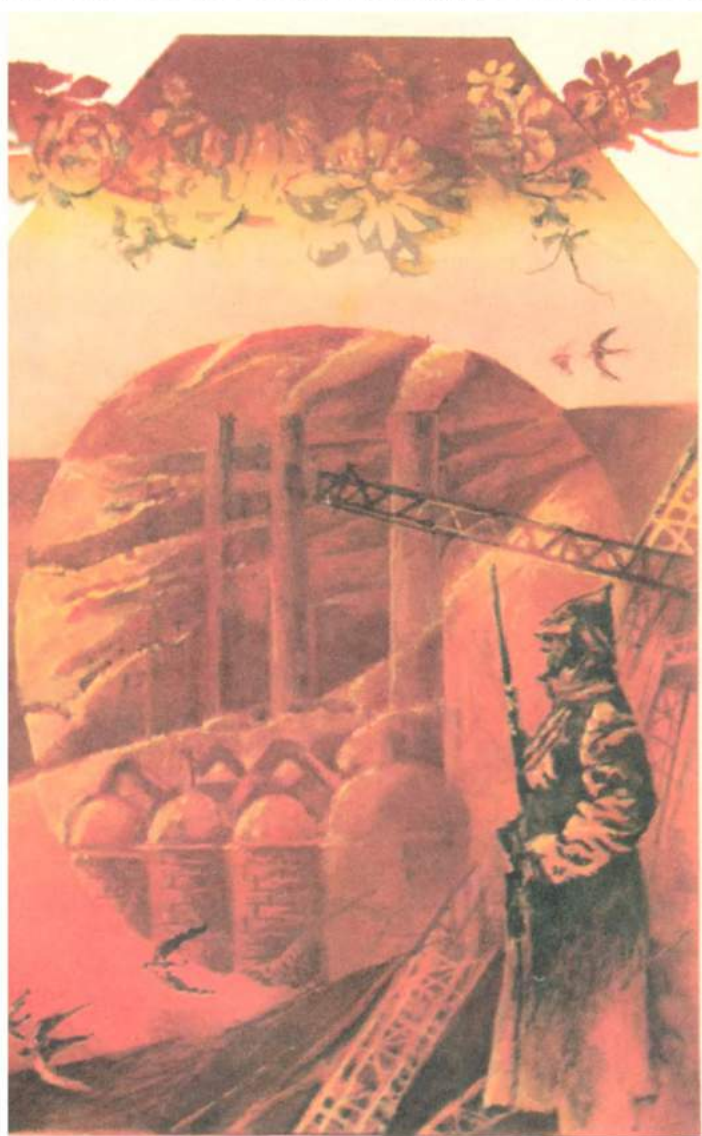
Партія веде

Та нехай собі як знають
божеволіють, конають,—
нам своє робить:
всіх панів до 'дної ями,
буржуїв за буржуями
будем, будем бити!
будем, будем бити!

Адже це уже не дивно,
що ми твердо, супротивно,
владно устаєм.
Ми йдемо походом гідним,—
всім пригнобленим і бідним
руку подаєм!
руку подаєм!

Оживляєм гори, води,
вибудовуєм заводи,
ростемо ж ми, гей! —
До пустель, каналу й річки
наші славні п'ятирічки —
мовби до дітей,
до своїх дітей.

Наша Армія Червона
стереже свого кордона,
а в повітрі флот,—
він і б'є, і сіє, й носить,
він Республіку підносить
до нових висот!
до нових висот!

Проти мурів, проти молу
в нас бадьорість комсомолу —
ще й підмога йде:
збільшовиченої ери
піонери, піонери —
партія веде,
партія веде.

Не на Рейні, не на Марні,—
в МТС пошлем друкарні —
це ж у нас, у нас!
Ми тривожим стратосферу,
атомне ядро і сферу —
о прекрасний час!
неповторний час!

Неповторний, невмирущий...
Хто ж од нас у світі дужчий?
Із яких країн?
Ми плануєм творчі гони —
за колонами колони,
та все ж як один!
та все ж як один!

Тож нехай собі як знають
божеволіють, конають,—
нам своє робить:
всіх панів до 'дної ями,
буржуїв за буржуями
будем, будем бити!
будем, будем бити!

Пісня трактористки

ЯК ОЛЕСЯ КУЛИК ТІКАЛА НА КУРСИ 1930 р.

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Літом я робила в полі,
а як всніжило тіль-тіль,
я товаришók питала,
поступала ув артіль.

Ой артіль моя «Трояндо»,
маркізет, мадеполам!
Вишивала я узори
з тривогою пополам.

З тривогою — ой же смішно! —
з тривогою — ну й чудна! —
Тільки десь там загуркоче —
так і кинусь до вікна.

А воно й ніяк не смішно,
бо між наших вороних
повелися тії коні,
що вже знала я про них.

Не сінце вони смакують,
не траву і не овес,
а так ходять, як літають,
завертають в МТС...

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...

Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Тут моя упала голка,
вишитий узор ізблід...
Як не кинусь я в перерві —
та й собі скорій услід!

В МТС їх зустрічають,
сходяться керманичі,
друзями їх називають,
поплескують по плечі.

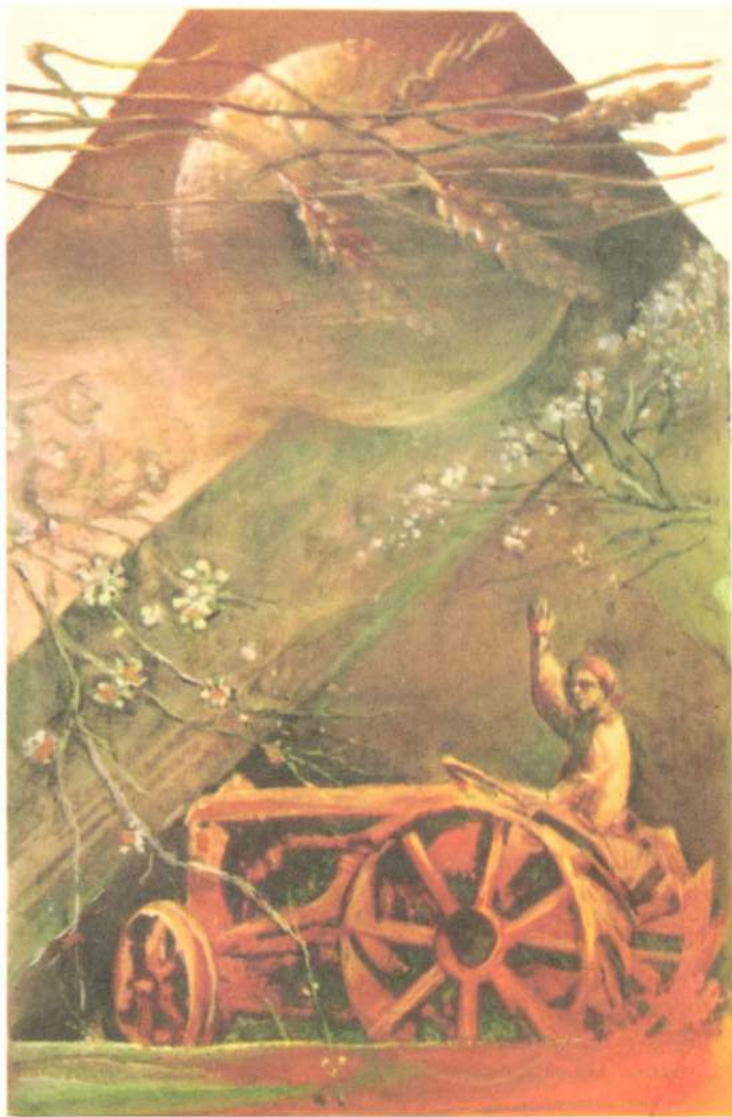
Я до трактора підходжу —
сонце ясне! світе мій!
Ой, як хочеться учитись,
щоб вести його самій!

Та пустіть же мене, мамо, —
звідки в вас отее зло? —
Я ж на курси трактористів
у Попівку, у село.

Мати кажуть: бога бійся!
Я кажу: чого це ви?
Доки будуть мене мучить
ваші рясни та церкви!

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Мати кажуть: і не думай!
Я кажу: все 'дно втечу!
Раз я вранці рано встала,
що й ніхто мене не чув.

У самій лише хустині,
у блаженькім пальтечку,
подалась я на Попівку
по веселому сніжку...

За Харківкою, за мостом,
у тумані, як вві сні,
доганяла я підводи —
не підводи, а пісні.

То виспівували хлопці —
вісоко ж та весело!..
— Що, курсантів не впізнала?!
Ми в Попівку, у село.

Я дивлюсь — і аж не вірю —
все знайомі, все свої...
— Сідай з нами, комсомолко,
та й поїдем, та й пої!..

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Миргородська МТС
7. XII.1933

Чуття єдиної родини

Глибинним будучи і пружним,
чужим і чуждим рідних бродів,
я володію арко-дужним
перевисанням до народів.

Воно в мені таке могутнє
і на стількох стоїть підпорах!
Поцілиш блиском-громом в сутнє,
і чути: другий грім у горах...

А другий грім — другім ще далі
гримкоче, хоче та радіє,
що поміж націй міст із сталі,
що міжнародна дружба діє.

І ось тут сам, прогримкотівши,
стаєш ясним в своїм розвої,—
як доброго здоров'я пивши
коло криниці степової.

Ой пивши, пивши ще й утершись —
без попереджень, без умови,—
в послідньому вбачаєш першість,
як до чужої прийдеш мови.

До мови доторкнешся — м'якше
м'яких вона тобі здається.
Хай слово мовлено інакше —
та суть в нім наша застається.

Спочатку так: немов підкова
в руках у тебе гнеться бідна,

а потім раптом — мова! мова!
чужа — звучить мені, як рідна.

Бо то не просто мова, звуки,
не словникові холоди́ни —
в них чути труд, і піт, і муки,
чуття єдиної родини.

В них ліс шумить і пахне квітка,
хвилюють радощі народні.
Одна в них спільна, чути, нитка
від давнини і по сьогодні.

І позичаєш тую мову
в свою, — чудову, пребагату.
А все знаходить це основу
у силі пролетаріату.

22.VII.1936

Люди не вертаються.
Слід їх тільки мріє...
А в вікні неначе
листя срібріє.

Ще за кілька днів до смерті Горького,
в Ірпені, в своїй кімнаті, якось я глянув був
у вікно,— а там каштани! Небо чисте!
Аж серце стислось. Наче передчував, що
хтось помре із тих, що тобі вони близькі і
рідні...
Люди не вертаються.

[1936]

На олімпіаду хорів

Розцвітаймо піснею, писаною, усною,
виростаймо щасною, чистою та чесною,
освіщаймось росною, завше земноносною,
щиро-прямовисною, усною, прекрасною!

Щоб у пісні чулося: діло увінчалось!
Бо ж за діло й билося — ворогів кололося!
Щоб само співалося, щоб само ходилося,
щоб на крилах мчалося, парусами дулося...

Тут не смій ізбочити, правді десь перечити:
спів не можна мучити, — сміхом треба значити,
мужність забезпечити, в фарбах ожіночити.
Хто не вмів побачити — де вже там позичити!

Спів р е а л ь н и м живиться, цим, як бритва,
правиться,
гнівом грізно бровиться: ворог сам не з'явиться.
Як фашизм удавиться — всесвіт ущасливиться.
Хай нам сонце дивиться! Партія хай славиться!

Розцвітаймо піснею, писаною, усною,
виростаймо щасною, чистою та чесною,
освіжаймось росною, завше земноносною,
щиро-прямовисною, усною, прекрасною!

Згинь, старе, із мріями — йде нове з героями! —
з розмахом, із зброями, з золотими зброями!
Бризем водограями — в нас таланти строями!
Хай нам сонце дивиться! Партія хай славиться!

[1937]

Які вітри мене гойдали!..

Уривок з вірша «Максиму Рильському»

Які вітри
мене гойдали! У які простори
заносили мої думки! Не знав,
не помічав я: та й коли ж це саме
на крилах знявсь я вгору?.. О! Земля
внизу вже десь. Далеко! Я ж в блакиті
лечу щасливий... Ах, як вільно тут,
як широко, могутньо! Ніжна хмарка
назустріч ось. Питає: утомивсь?
Сідай та одпочинь. І я охоче
сідав скрасчку на її, бочком,
на білім острові летючим. Небо
вгорі, внизу безодня. Широчінь
кругом, і легко дихається грудям.
Я піднімаю руки до хмарок,
що он ще вище наді мною: — Стійте! —
гукаю,— та вони пливуть собі,
пливуть, на мене ж — жодної уваги!
Ага, ви так? чекайте ж бо тепер.
І я, в безодню кинувшись, на крилах
вирівнююсь в повітрі, рвучко знов
все вгору, вгору забираю, поки
аж не догнав хмаринок тих і став
на їх хребті як гордий переможець.
Пливуть хмарки, а з ними й світ увесь.
А з світом я пливу в простори,— пісня
у мене вирвалась гучна!..

[1940]

О кохання тонкостанне, сірооке...

Уривок з поеми-симфонії «Сковорода»

О кохання тонкостанне, сірооке!
Ти явилось раптом, як вихор:
надуло надо мною паруси —
і погнало по морю, погнало...

Човен мій від бурі хилитається.
Чи гребінь хвилі, чи безодня — не питається.
Одно підкидається, одно підкидається...

О кохання тугострунне, теплоруке!
Невже ж тебе я знов не доторкнусь?
Не доторкнусь устами келиха,
в якому сік,
цілющий сік солодкий, виноградний?..

1940

Ідемо з Великої Багачки

Після ювілею кобзаря Ф. Д. Кушнерика

В ніч таку, морозяну і строгу,
в небі зорі — наче вимиті, нові...
«Выхожу один я на дорогу», —
все дзвенить у мене в голові.

Ідемо з Великої Багачки.
Сніг скрипить — на весь широкий світ!
Синьо так! Біжать собі конячки,
«И звезда с звездой говорит».

Враз передня вниз пішла підвода.
Міст заgrimкотів — це Псьол-ріка.
Кілометр — не більш до небозвода,
тільки ж він біжить собі й тіка.

Хай тіка в нічні свої алеї.
В тім же все й життя, щоб доганять.
На Кушнериковім ювілеї
нас було в Багачці двадцять п'ять.

Знову поле. Вітер в два весельця
нас погнав, як човна в синій млі...
Що й казати! Чудесно односельця
шанував народ у цім селі.

Радий я, що все оце побачив:
ах, яких в житті ще нам прикрас!
Лермонтову шлях — у тьмі маячив.
Нам же шлях — освітлений весь час.

«Выхожу один я на дорогу»,—
в цих словах ой скільки гіркоти!
Ми ж співаєм сонцю перемогу,
сонечку, з яким нам легко йти!

Працювать — сумлінно та почеськи!
Заспівать — на весь широкий світ!
...Сніг скрипить. Вже близько он Ярьськи,
«И звезда с звездой говорит».

23 грудня 1940 р.

Я есть народ

Ми йдемо на бій

Ти, земле наша, рідная, святая!
Ти, Батьківщино люба, золота!
Це знову напад? З ворогом двобій?
Ми чуєм, нене! Ми йдемо на бій!

Чого від тебе ворогу потрібно?
За що свою він злість зганяє дрібно?
Бо ти єдина, вільна на весь світ,
в тобі свобода й сонце, ясен-цвіт!

Чого той ворог так кипить, лютує?
Бо в нас пшениця вистига, квітує.
Чого той ворог нападуть спішить?
Бо він вже знає, що йому не жить.

Бо ним в Європі скорені народи
повстати можуть за зорю свободи.
А тим народам приклад і мета —
лиш ти, Радянська земле золота.

Ворожа ставка — ой же буде бита:
Червона Армія — вся славою повита!
Ми переможем! В нашій-бо землі
і правда, й сила, й влада у Кремлі.

Ти, земле наша, рідная, святая!
Ти, Батьківщино люба, золота!
Це знову напад? З ворогом двобій?
Ми чуєм, нене! Ми йдемо на бій!

Матері забуть не можу

Матері забуть не можу.
Скрізь, на що я тут не гляну,—
чи на ліс, чи на поляну,—
бачу її душу гожу,
чую вимову кохану.

Голос чуть, де поле й трави:
— Я тебе любила, сину!
Тож прилинь хоч на часину:
душать ось мене удави,
гнуть к землі, як колосину.

І я кидаюсь на голос,
але там — нема нікого! —
крім як сонця золотого...
Та ще гнеться, гнеться колос
від зерна свого важкого.

І кричу я: — Україно! —
Потім стану й прислухаюсь.
Чути... здалеку: — Тримаюсь!
Хмарко! Ластівко! Калино! —
І в той бік я повертаюсь.

Я іду. Куди? До неї!
Крилами між люди лину.
Може, там її зустріну —
душу сталі — не лілеї —
сталь незламну — Україну.

Матері забудь не в силі!
Що це! — від газет, агіток.
Що це! — рідний запах квіток.
Тільки хмари, тільки білі,
мов розриви од зеніток...

Йду я містом. На майдані
чую — радіо говорить.
Слухайте! Це ж ворог творить!
Це ж над нею він у брані
насміхає... Та не скóрить!

І кричу я: — Мамо! Рідна!
Голос дай! До тебе рвуся! —
Й чути... здалеку: — Борюся! —
І така ж ця мова срібна —
аж вогнем я весь схоплюся...

Раптом тут стрічаю жінку.
В військовому! Вправна. Звикла.
Сонце! *Ти* фашизм там сікла?
Партизанко! Стій! Хвилинку!
Та вона — в юрбі вже зникла...

Завтра — знов її шукаю,—
біль свій на терзання множу,
і знаходжу, й не знаходжу,
де світогляд річки й гаю...
Матері забудь не можу.

А який же то світогляд
в річки, в поля, у діброви?
Може, тихий, бірюзовий? —
Ні! Я бачу гнівний погляд,
строгі, войовничі брови.

До природи — як я ставлюсь?
Не як пантеїст молюся,
не в речах духотворюся,
а грозою переплавлюсь,
сталлю блиску насталося!

І тому, коли я бачу,
як на небі туча тучить,—
душу всю мою озвучить
громом гніву! — й на піддачу
блискавками намогучить.

І кричу я: — Обізвися! —
Потім стану й наслухаю,
й чути... звідти: — Наступаю!
Сину мій! Гартуйсь! Не гнися!
Вже ось-ось перемагаю!

І такий тут грім покотить —
небом, небом-небозводом! —
мов червоний гнів походом
у фашистські дзоти дзотить
з українським всім народом!

Гей, народе! Будеш жити!
А я ж матір не забуду!
Україні, її люду
хочу вічно я служити.
А раз їй — то й людству буду.

[Уфа, 1942]

Похорон друга

Вже сумно вечір колір свій міняв
з багряного на сизо-фіалковий.
Я синій сніг од хати відкидав
і зупинився... Синій, оркестровий
долинув плач до мене. Плакав він,
аж захлинався на сухім морозі:
то припадав зеленим до ялин,
що зверху червоніли при дорозі,
то глухо десь одлунював в саду.
І від луни в повітрі оддавало,
немов, на тон не строючись в ладу,
там тисячі оркестрів разом грало,
мішаючи мотиви...

Усе міняється, оновлюється, рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в груди
замулюється мулом, порохом береться,
землі сирій всього себе передає.

Над ким ті сурми плакали?
Чого тарілки дзвюкали?
І барабан як в груди бив —
хто вік свій одробив?

...Потухав

багряний колір. Водяно-зелена
світилась хмара. Мутно світ стояв —
немов він був просвічений з рентгена...
І я зірвався і побіг! Такий,
такий же вечір був тому й два роки,
як з другом я прощався. Кінь баский

подаленів тоді і зник... І строки
минули — вдарила війна. І друг
подав про себе вістку: вся ж країна
гордилась ним, який, немов той плуг,
воравсь у ворога! І кров зміїна
круг нього по коліна піднялась...

Та друг мій, Ярослав, ще й після того
не раз був на устах усіх. Велась
жорстока боротьба за Харків. Строго
його оточували наші. Все ж
нерівні були сили, й Ярославу
прийшлося битись в загравах пожеж
всю ніч проти восьми. Ще більшу славу
він заслужив собі, як врятував
людей, що їх збирались саме вшати
фашисти. З військом він одвоював
село, та й сам погинув... Злішать, злішать
мене ця смерть навчає! Вранці я
по радіо про тебе, о мій друже,
почув — і враз в очах моїх твоя
труна заколихалась.. Дуже, дуже
хотів би я тебе — хоча б в труні,
хоч мертвого побачить!

Усе міняється, оновлюється, рветься...

...І хитався
передо мною катафалк, як в сні.
Процесію догнавши, я вглядався
у гроб закритий, хоч і добре знав,
що Ярослав не тут: його ховають
без мене... там... на фронті! Й заривав
оркестр ізнов.

Усе міняється, оновлюється, рветься,
усе в нові на світі форми переходить.

І дивно! Сурми грають,
військові йдуть в процесії, а я
(ніяк подвобеності не позбавлюсь!)
дивлюсь, як бурякова течія
зника на заході... І не цікавлюсь —

над ким ці сурми плакали?
Чого тарілки дзвякали?
І барабан як в груді бив —
хто вік свій одробив?

Та хто ж — хіба потрібно тут питать?
В труні цієї війни — значить, той, хто волю,
країни волю боронив! Світать
від нас же стало на весь світ. По полю —
такого розцвіло було квіток —
братерства й дружби... вже зоря слов'янства
й на Захід сяяла!.. І ось — не в строк
знялось виття фашистського поганства.
Шарпнуло кігтями — і без остатч
усіх нас зачепило... Сумно грають
в оркестрі,— а мені здається: плач
це з України... Сурми хай ридають!
Хай розговорять горе удови
і матері, що йдуть за гробом, тужать
і плачуть — руки простягають... Ви!
Трикляті гітлерівці! Не подужать
все 'дно вам нас ніколи! Так за що ж
ви мучите народ безвинний? Може,
од нас ви вищі? благородніш? Лож!
Собаці благородство не поможе,—
тим більше вовку.

... Мов на лапах вовк —
на заході оцирилася туча.
Упали сумерки. Оркестр замовк,

і стало тихо... Рота всевобуча
назустріч нам пройшла. Повезли он
білизну в госпіталь на санях. Діти
з собакою пробігли. В хриплий тон
загод загув і стих. Взяло темніти.
І місто на очах мінілось. Сніг
на вулиці одсвічував фосфóром.
Від ліхтаря процесії все біг
вперед промінчик... Сум мене наліг —
і реквієм душа співала хором.

Усе міняється, оновлюється, рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в гру-
ди б'є, замулюється мулом, порохом
береться, землі сирій всього себе
передає.

Усе в нові на світі форми переходить,
перебуває в тьмі — й на сонці, як в раю.
Із краю в край людина світ весь перебродить,
щоб цілу вічність знов одлежувать свою.

І кожен день, і кожну ясну годину
розгортуються й закривається земля.
І перемелює вона в зубах людину,
як випадкова із хаосу змія.

Та ні, життя тримає строгу послідовність,
і що здається хаосом — є тонкий лад.
В історію поглянь: до боротьби готовність
одсвічує тобі од всіх її свічад.

Готовність стать на битву за свою свободу
народам гнобленим й безправному рабу.
В безсмертя не увійдеш, як не знайдеш броду,
щоб перебрести через правди боротьбу.

Й сама земля — не є зм'я, а рідна мати,
яка тебе всякчас і носить, і глядить...
Законів боротьби нікому не зламати,
закони материнства не перемінить.

І те, що в світі рух іде стрибком, не плавко,
говорить нам: Іди! лиш н а ш а вірна путь!
П'єш кров, фашистська ти, гітлерівська п'явко!
Ще буде — не турбуйсь! — води тобі не подадуть!

І здохнеш без води. Народ твій зостанеться,
який, як сам не раб, прокинеться ж до боротьби.
Усе міняється, оновлюється, рветься,
до світлої іде народоловної доби.

Тобі в крадіжечках — як злодію ведеться.
Та попадешся ж ти, обскубана, як птах.
Усе міняється, виліплюється, мнеться,
мов глина творчая у скульптора в руках.

А скульптор — сам народ, який стоїть, не гнеться,
хоч ти його й спішиш рабом своїм зробити.
Усе підводиться, встає, росте й сміється,
і мертвому тобі — живих нас не убить.

...Оркестр заграв. В заулочок якийсь
процесія вся наша повернула —
І блиснули огні заводу... Ввись
зробилось якось вище: світлі дула
прожекторів урізались аж ген
у вишину — й пересуватись стали...
Обапол, наче китиці знамен,
з засніжених ялин униз звисали
обривки глищі...

Усе міняється, оновлюється, рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в груди
б'є,
замулюється мулом, порохом береться,
а потім знов зеленим з-під землі встає.

А! Та ось уже
й кладовище. Спинили коней. Ніжно
взяли труну на руки. (Мов драже —
посипалась крупа з дерев і сніжно
скотилася із віка.) Взяв і я
труну піддержувать плечем. Несли ми,
а нас все обганяли (бо ж життя
спішило) — хто з вірьовками важкими,
хто з заступом. І кожен угрузав
в снігу, як грузли й ми. Все ж темнотою
дійшли ми якимось між хрестами. Брав
мороз на ніч. Ми з ношею святою
добралися до ями й, знявши з плеч
труну, поставили її на глину,
що од країв була.

— Червоний меч,—
тут виступив промовець,— всю країну
боронить од фашиста! (Ближній гай
враз зашумів. Упала з криком жінка:
— Труну відкрийте!.. Синку, ручку дай!
О, що зробила вам моя дитинка? —
... І друга вслід зайшлась — та не плачем,
а реготом ридання: — Ой проснися,
Степаночку, проснись!) — Оцим мечем,—
промовець знов,— повинна одсіктися
тевтона голова! На бій стає
вся наша техніка, живії сили.
Нам партизан он руку подає
із Югославії! Вже задзвонили
повстанці на розбір свячених тих

ножів у Польщі! Бачка, Закарпаття
кипити!.. Народу гнів ніяк не стих
і в Чехії! Там розлетівся в шмаття
вже не один тиран... Братове! Жить
в віках той житиме, хто Батьківщину
обороняв! —

Промовець стих на мить,
на гроб вказав і мовив: — За Україну
замучено Степана... що й не взнать.
І от — привезено його додому.
(При цих словах знов почали ридать
дружина й мати. В м'орці нічному
стояли ми, як тіні. Мовчазний
мороз нам душу пропікав!) — Герої
не знають страху! Подвиг їх ясний
нас заклика: — На ворога! До зброї!

...Тут гримнув залп. Зчинилося таке,
мов буря всіх крилом своїм торкнула.
І плач, і крик, і стогін!.. І важке
щось поплигло у землю... І ковтула
його могила. Й сипать почали
на нього груддя. Й глухо стугоніла
труна. І крики змішані були
з риданнями оркестру. Лиш ясніла
у небі зірка...

А сурми сумно плакали.
Тарілки дзвінко дзвякали.
І барабан як в груди бив:
ти славно вік свій одробив.

...Й виплакався ж я!
Не знаю: як і з ким я повертався.
Фосфором блискотіла вся земля...
І реквієм в душі моїй співався:

Усе міняється, оновлюється, рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в груди
б'є,
замулюється мулом, порохом береться,
а потім знов зеленим з-під землі встає.

І як вернувсь додому я: в дворі
в снігу стирчала ще моя лопата.
І прегірка
була темнотна тиша. Лиш вгорі
зеленкувата
блищала зірка...
Блищи, світи і сяй! Ми діждемось,
як заступом своїм в тісну могилу
всіх звірів закопаємо! Ось-ось
їх перекинем силу...

Усе підводиться, встає, росте й
сміється.

Ми битись будемо, бо ми живі!
І мститись ворогу не перестанем!
Аж поки на фашистській голові
ногою ми не станем.

Хоча і тяжко нам,
хоча й болючі жертви —
ми не дамо себе врагам
пожертви!

Я ні до кого в хаті не озвався:
на тверду постіль кинувсь, щоб заснути.
...І катафалк ув очях колихавсь,
і було чути —

Усе підводиться, встає, росте й
сміється.

І було чути —

Усе в нові на світі форми переходить.
І мертвому тобі — живих нас не убить.

І наче вже Степан устав і ходить,
і Ярослав із ним. Весна! Блакить!
У поле трактори ідуть. І в'ється
співучий жайворон. І молоде
із-за гори на конях покоління
летить сюди. І той, хто їх веде,
говорить: — Вашого уміння
од вас ми позичаємо тепер —
бороти ворога! Стражданням, горем
болів народ. Але народ не вмер —
фашистів ми поборемо, поборе! —
І наче всі, напившись води,
що винесла їм мати Ярослава
й Степана мати, знов свої ряди
зімкнули й полетіли в бій. І слава
їх супроводила — вгорі, вгорі
аеропланами...

Та тут зненацька
збудився я. Ой темно ж! Ніч. В старі,
в тонкій стіні стукала хижачька
рука сухого сніговія. Сніг
по шибці шарудів... О що це? Де я?
І раптом в с е згадав. І вже не міг
склепити вій. Могутня ідея
свободи й справедливості життя
мене піднесла, як в руках дитя,—
і стало видно все мов на долоні.
Ще будем жити ми — і ти, і я!
Ще пов'ємось як плющ по тій колоні.
Міста ще відбудуєм, ще сади
посадимо, піднімем особовість.
Так згинь же, дух фашистської орди!
Ізгинь і не плямує людини совість!

Чого ти став, проклятий, на путі?
До чого сатанинська arena
знущань твоїх? Ти ж мертвий у житті!
Ти ж мертвий!

І моторошно в темноті
буран завив, як та сирена...
Послухавши хвилину, знов я ліг.
І так схотілось до Дніпра-Славути!
Зашарудів по шибці сніг...

І було чути —
як сурми там десь плакали,
тарілки тихо дзвякали,
і барабан все глухо бив:
— Ти славно —
вік —
одробив...

1942

Я утверждаюсь

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! —
а сила знову розцвіла.

Щоб жить — ні в кого права не питаюсь.
Щоб жить — я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Тевтоніє! Мене ти пожирала,
як вішала моїх дочок, синів
і як залізо, хліб та вугіль крала...
О, як твій дух осатанів!

Ти думала — тобою весь з'їдаюсь? —
та, подавившись, падаєш в траву...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! —
а сила знову розцвіла.

Сини мої, червоні українці,
я буду вас за подвиг прославлять, —
йдіть батькам на допомогу й жінці,
дітей спішіте визволять!

На українських нивах, на російських,
на білоруських — я прошу, молю! —

вбивайте ворогів, злодюг злодійських,
вбивайте без жалю!

Нехай ще в ранах я — я не стидуюсь,
гляджу їх, мов пшеницю ярову.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Із ран — нове життя заколоситься,
що з нього світ весь буде подивлять,
яка земля! яке зерно! росиця! —
Ну як же не сіять?

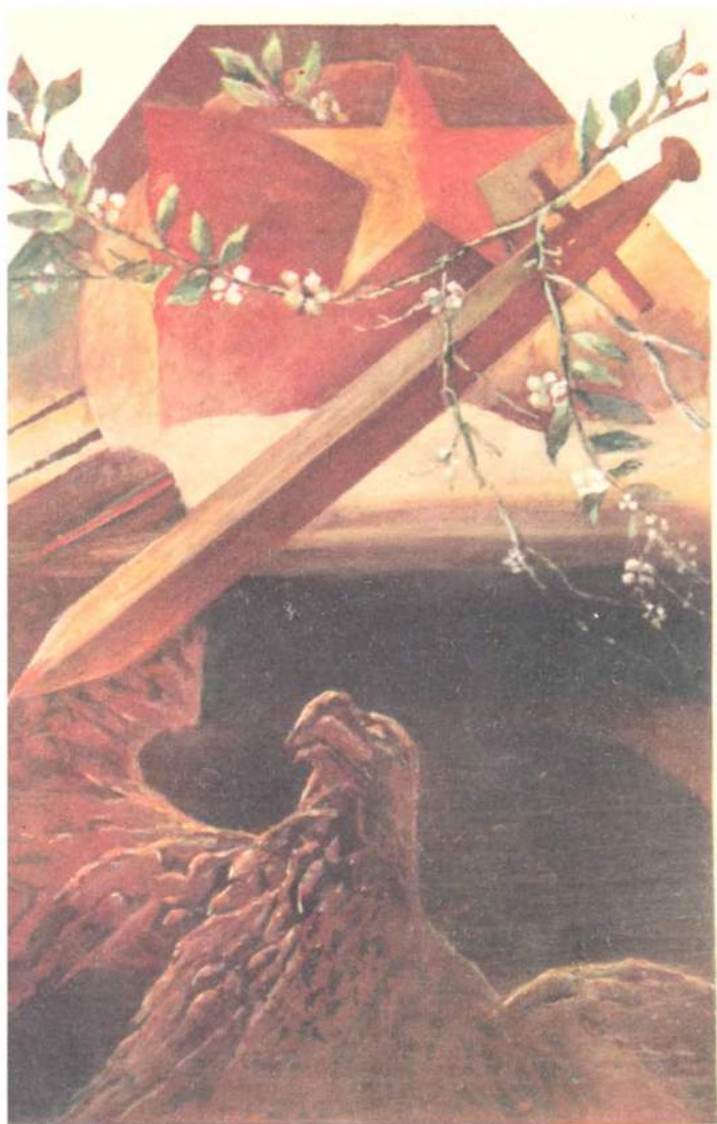
І я сію, крильми розгортаюсь,
своїх орлів скликаю, кличу, зву...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Ще буде: неба чистої блакиті,
добробут в нас підніметься, як ртуть,
заблискотять косарки в житі,
заводи загудуть...

І я життям багатим розсвітаюсь,
пуцу над сонцем хмарку, як брову...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! —
а сила знову розцвіла.

Фашистська гидь, тремти! Я розвертаюсь!
Тобі ж кладу я дошку гробову.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Слово

Слово наше рідне!
Ти сьогодні зазвучало
як початок, як начало,
як озброєння всім видне,
слово наше рідне!

Тож цвілась калина,
червоніла, достигала,
всьому світу заявляла:
я — країна Україна —
на горі калина!

А України ж мова —
мов те сонце дзвінкотюче,
мов те золото котюче,
вся і давність, і обнова —
українська мова.

Та раптом з Берліна
дикі орди налетіли,
Україну вбить хотіли
й нашу мову солов'їну —
дикуни з Берліна.

Слово ж наше рідне!
Ти німоті не далось,
озернилось, як колосся,
стало бойове і гідне —
слово наше рідне!

Ти в тяжкі хвилини
у підпіллі жить звикало,

проти фрица закликало,
промовляло до людини
у тяжкі хвилини.

Гарне ж ти на вроду!
Бо ти єсть не всепрощення:
ти в боях пройшло хрещення —
слово мужнього народу,
що не дрого зроду.

Ми в тобі знаходим:
блиски гроз і цвіт задуми,
пісні дзвін, моральність думи,
ми в похід з тобою ходим —
все в тобі знаходим.

Розцвітай же, слово,
і в родині, і у школі,
й на заводі, і у полі
пречудесно, пречудово —
розцвітай же, слово!

Хай ізнов калина
червоніє, досягає,
всьому світу заявляє:
я — країна Україна —
на горі калина!

16 грудня 1943 р.

І рости, і діяти

І рости, і діяти нам треба
так, щоб аж гриміло з краю в край.
Угорі над нами — неба! неба!..
А кругом простори — хоч співай.

Вправо глянеш — там димлять заводи...
Вліво глянеш — ниви і поля...
А по нивах бронзові розводи,
бронзові, мусянжові здаля.

Воля в нас міцніш од сталі-криці,
і коріння наше — тільки ж у землі,
Жита! винограду! і пшениці!..
А на морі — вірні кораблі...

Ми встаєм з героїки — сім'єю,—
всі ж друзяки, всі товариші.
Золота! — не тільки під землею,
золота! — у кожного в душі!

Ще не втихли в нас у серці болі,—
а в душі вже радість на порі:
і струнки дівчата, як тополі,
й хлопці, й героїні-матері.

З війська повертаються додому
і батьки їх, і брати, й сини.
Дівчино,— дай руку молодому!
Мати,— свого сина ожени!

Наша знов оновиться країна,
наш народ продовжиться в роду.
Ніжками потупцяє дитина
по доріжці, по траві в саду...

Усмішка в народі розцвітає.
Кожен каже: — Й я свій труд несу!
Відбудова! — труд переростає
у красу.

[1945]

Мій травню золотий

Мій травню золотий, зелений травню!
Ми знов свою почули силу давню!
    Ми знов у музиці, металі й житі.
    Хай в'януть недруги лихі.
    Ой, скільки шелесту у світі! —
    Ми все те чуєм — не глухі...

Так вдармо піснею! Торкнем бандуру!
Хвала герою; воїну, буй-туру!
    А ще хвала усім трудящим!
    В нас Партія і воля є!
    Здоров'ям повним, настоящим
    від нас в простори оддає...

Мій травню трепетний, прозорий зверху!
Ти повен бистроплину, звуку й шерху...
    Ступаєш м'яко, легко, струнко,
    погладиш квітонеці пушок...
    В лісах, як в коридорах, лунко
    від співу й гомону пташок...

Над річкою в вуалі вже вербичка...
Ось теплий вітер — мов дитини щічка...
    Пливуть човни, блищать весельця...
    А в лузі — мов хтось кожну мить
    перестеляє перестельця —
    червонить, синить, зеленить...

І ми так мінімось, і ми зростаєм.
Щитом в руці ми високо вихаєм.

Як вихання-колихання!
В нас розцвіту передчуття.
Кругом — могутнєє дихання
нового творчого життя.

Мій травню голосний — на всі дороги!
Що є чутніш од пісні перемоги!
Там, де були воронки, ями,
буяє зелень, квітне цвітть...
Летить наш кінь! Він копитами
на цілий всесвіт копотить...

Так вдармо піснею! Торкнем бандуру!
Хвала герою, воїну, буй-туру!
А ще хвала усім трудящим!
В нас Партія і воля є!
Здоров'ям повним, настоящим
від нас в простори оддає...

{1946}

Над Дніпром

Вітер колише трави шовкові,
ніч кругом...
Глянь, моя мила: зорі повисли
над Дніпром.

Серце так б'ється, щастя ж бо з нами
тут самó:
разом дорогою зоряно-ясною
ми йдемо.

Ген за садами спить наше місто
все в огнях...
Низько над нами, враз пролетівши,
скрикнув птах.

Пахнуть покоси. Сядем на сіні,—
пізній час.
Я українець, а ти ж росіяночка —
дружба в нас.

Зорі...
сяють нам вдалину.
На схід ти поглянь, кохана!
Зорі ,
світять нам путь ясну.
Встає вже зоря рум'яна.

Юність, юність, повна щастя без краю!
Люба, мила, кращу від тебе не знаю!
Разом, кохана, підемо разом
в ясний наш день.

Вітер колише трави шовкові,
ніч кругом...

Глянь, моя мила: зорі повисли
над Дніпром.

Серце так б'ється, щастя ж бо з нами
тут само:
разом дорогою зоряно-ясною
ми йдемо.

Ген за садами вогники гаснуть,
скрізь світа...
Час повертатись вже нам до міста,
золота.

Ми ж наше місто обороняли
у війні.
Зараз його ми з тобою будуємо
всі ці дні.

Щастя до нас чарівної ночі
тут прийшло...
Глянь, моя мила, небо рожевим
розцвіло.

О, як нам гарно йти проти вітру
в ранній час!
Я українець, а ти ж росіяночка —
дружба в нас.

Зорі
мов не хочуть сіять.
На схід ти поглянь, кохана!

Зорі
стали враз пригасать.
Вже встала зоря рум'яна.

Юність, юність, повна щастя без краю!
Люба, мила, кращу від тебе не знаю!
Разом, кохана, підемо разом
в ясний наш день.

Щастя до нас чарівної ночі
тут прийшло...
Глянь, моя мила, небо рожевим
розцвіло.

О, як нам гарно йти проти вітру
в ранній час!
Я українець, а ти ж росіяночка —
дружба в нас.

1955

Пісня про дружбу

Уривок з поеми «Подорож до Іхтімана»

Де літа-перебродії
здіймають сиві крила,
там пам'ять незарослая
Методія й Кирила —
премудрого Методія,
преславного Кирила.

Як сонце верх засвічує
на синій тополіні,
шумлять вітри з лелеками
про них на Україні,—
навічно возвеличують
на вічній Україні.

А небо — перехмарює,
та потім знов погідне...
Надморяна,
підморяна
сестриця наша рідна,
Слов'янщина — Болгарія,
свята ще й рідна...

Де хвиля з перекотами,
де сторона — Нев'яна,
там згадують-розказують
про Христо ще й Івана —
героя Христо Ботева,
ще й Вазова Івана.

Ти — не раба тиранова,
ти — присягла свободі.

Живуть пісні Тарасові
в болгарському народі,
й могила Драгоманова
шанована в народі.

А небо — перехмарює,
та потім знов погідне...

Надморяна,
підгоряна

сестриця наша рідна,
Слов'янщина — Болгарія,
свята ще й рідна!

Рожевою гірляндою
під вітром-перегонцем
хмарки пливуть-купаються
і тягнуться, де сонце.
Пахущою трояндою
сміється юне сонце.

У нас блакитна чара є,
а в ній — добра перлина.
В віках перекликаються:

— Болгарія!
— Україна! —

Предивная Болгарія,
Прадавняя Україна.
...А небо — перехмарює,
та потім знов — погідне...

Надморяна,
підгоряна,

сестриця наша рідна.
Слов'янщина — Болгарія,
свята
ще й рідна!

[1950—1967]

А легко ж бути чудесним, молодим

Уривок

Коли прийшли старі мої літа —
я й не відчув, ніяк я не помітив.
В мені весь час немовби світ світа
і тягнуться тужаві вгору віги...

Тужавості ж — то плем'я молоде
все піддає мені, як і раніше.
Життя мене і кличе, і веде,
Вітчизни сад і пахне, й цвітом дише...

Це значить що, — ти вічномолодий?
Я не скажу. Не відаю. Хто знає!
Йди вперед, — з народом ти йди, —
туди, де мисль, де проріст проростає!

А проросту — й країв йому нема!
Заповнив він життя — і зеленіє...
І радістю всього мене пройма,
що проріст наш — та він же і в мені є!

...Тужавості ж — то плем'я бойове
все піддає мені, як і раніше.
Життя мене і кличе, і зове,
Вітчизни сад і пахне, й цвітом дише...

1955

В вечірній сині посивілій...

Уривок з вірша «В гостях у пісняра Івана»

Вартують зорі угорі.
Схилилися жита, поснули.
Вже постарів
низенький місяць — мідний, ржавий...
Ми про дванадцять косарів
в машині пісню затягнули,
та жаль,— бракує нам октави!

Ось дуб... услід нам шум послав.
Тополя теж... Не спиш, тополе?
Щось дуб шептав.
А ти що шепчеш... що? Посуха!
В октаву низом місяць взяв —
й мені здалось, що сонне поле
на ліктях підвелось і слуха...

1957

Навіщо нам дискутувать:
що вище — правда чи краса?
На чому правди є печать —
те й повік-віку не згаса.

[1961~1962(?)]

Срібної ночі

Пам'яті Олександра Івановича Білецького

То мама спить. Так дише в спальні,
немов вночі в степу цвіркунчик...

Трамваї дальні
прошуміли.

В розчинене вікно зоріють зорі.
Дихнула свіжим літня ніч.

Потиху встав я. В хаті темно.
Не можу спати, ні, не можу!
У серці щемно.

Зорі світять.
Осика раз у раз зітхає,
осика сонно шелестить...

В мені два голоси проснулись.
— Ще б жить йому! — говорить перший.—
Не всі ж і збулись

творчі думи.
А от... упав. Як в ту безодню...
А голос другий: — Ти мовчи!

Упасти треба все одно —
обличчям догори чи вниз.
Яких вигід ще тут, яких?
Без дозволу, без жодних віз
напнеш на човні полотно —
і в вічність по хлюпкіх
морях — навпереріз —
одно пливтимеш ти, одно
під заколисуючий бриз...

Враз чую голос: — Так же й кожний...—

То з ліжка із свого дружина:

— І ти тривожний? —

запитала.—

Мені ж приснилось... наче в хаті

отут у кріслі він сидить...

— Приймайте,— каже.— Знов я в гості.—

...Й дружина тяжко зажурилась.—

В гігантським зрості

почувався.

Людинолюбний... Й ось — навіки! —

...Жива мовчала темнота.

— Людинолюбний...— повторив я.

Бо скільки в ньому серця, сонця

і повнокрів'я!

Та невже він,

як вчений, як поет, філософ,—

більш не освітить тему дня?

І до вікна тут підійшов я.

У вишині... Чи рибки грались?

Яке здоров'я,—

там,— космічне!

Світила ринули й ричали,—

хоч ми й не чули рику їх...

Галактика в простори мчала.

В ту ж путь — і Сонячна система.

Не помічала

це людина.

Й здавалось нам: у небі тихо,

і Всесвіт сонно позіха...

А там ні сну ж і ні дрімання,

ні обайдужень, ні журби,—

тяжіння вічне й розставання,—
і все під знаком боротьби,
під знаком одного бажання:
і в хаосі творить скарби.

Світила гронами черкались
одне об друге й, роздробившись,
вмить розпадались

на суцвіття.

І гасли в темі. Лиш неба річка
заледве тліла в вишині...

Ну що ж, суцвіття загасали.
Але — чи зовсім? По собі ж бо
вони писали

слід яскравий.

Кінець життя — життя й початок,
і де коловороту край?

Що значить стати на краю?
Це обіrvatись,— а куди?
В холодне море? Між льоди?
О ні! В красі нових ідей
щоб знов вернутись до людей:
хай стрінуть, як росу в маю,
всю душу сонячну твою...

Щасливі ті, які в простори
на крилах мислення злітали,
хто в неозорий

кидавсь морок,

як перший космонавт радянський!
Світила — всі вони для нас.

Скільком подав ти допомогу!
Коли б усі ті обізвались,

Життя ж твоє з народом йшло
і не любило роздоріж.
Тож у красі нових ідей
ти знову прийдеш до людей.
Хай стрінуть, як росу в маю,
всю душу сонячну твою...

Лускою в небі річка тліла.
Із півночі вже повернуло,—
і побіліла

й ніч тривожна.

— Не спиш? — дружину запитав я.—

Й вона в жалю відповіла:

— А як же там його сім'я?
Могло б життя ним дорожить?
Чому б тому ще не пожить,
в кого творіння цвіт буя
і зору вічна гострота?
А зараз (срібна ніч сія)
без руху вдома він лежить...—
Жива мовчала темнота.

Машина пізня враз промчала.
Почулась пісня десь... і вмовкла.
Крізь сон шептала

щось осика.

Та мама дихала так дзвінко,
немов цвіркунчик у степу,—
живе життя в степу...

То мама дихала...

[1962]

Ну як би я міг без твоєї усмішки?
Не міг би я бачить ні трав колихання,
ні погляду гір, ні тремтіння берези,
ні в озері тім ряботиння, одсоння...

Ми в лісі живем. Мов на дні океану.
Уранці проснешся — ой, високо ж небо!
Ген високо в небі жене вітер хмари!
А сонце між листом, а іволги щєбіт,
а шум літака, що враз тишу проріже!

Коли ти працюєш, я бачу, як вся ти
зростаєшся з ділом, у ритм увіходиш.
Тоді до роботи й мене іще більше
щось тягне велике, як сонце блискуче,
як погляд здивований квітки...

[1965]

Зазеленіє, завітне жито

Ще вчора мляво хлюпало із хмар.
Тобі на серце цілий день давило.
Сьогодні ж... мов у сад з'явивсь маляр,
провів квачем — і стало свіжо, біло.

Змінився сад. Змінився і ти. Ногами
твердими йдеш. Зачепиш грушу — стеж...
Так і обдасть вона тебе снігами!
На тебе полетять смішки без тямі —
мов дружня критика... й за шию теж.

Та ти не бійсь, а все вперед іди —
з своїм народом, з нашою добою.
Й ніколи ж ти погоді не годи,
а будь собою ти, самим собою.

Бо те, що всім народом пережито,—
воно святе,— його ти поважай.
Нехай просіються сніги на сито;
зазеленіє, завітне жито,—
зберем ми багатющий урожай.

[1965]

Я завше там, де труд, де людно,
де разом: думка й почуття.
Без чистоти — творити трудно,
без творчості — нема життя.

[1965]

* * *

... Отак сучасне оспівати,
щоб і майбуття доставало...
Поетів ніжних в нас багато,
але мислителів ще мало.

[1965(?)]

* * *

На те я лірик, щоб запитувать,
не тільки холодно озватися,
не тільки лозунги почитувать,
а — дивуватись,
дивуватися!

[1965(?)]

* * *

Великим поетом ми вважаєм того поета —
хто правдивий, чесний зроду,
хто йде від життя велінь
і працює для народу
й для майбутніх поколінь.

[1966]

О Космосе великий наш...

О Космосе великий наш,
безмежжя розпрозоре!
Ми із Землі блакитної
мчимо у далі зоряні.

Ми всі до тебе звикнемо,
раніш ти був відчужений.
Далеко ми проникнемо!
Наш вік — такий напружений!

О Земле, наше золото!
Ще людство в нас розколото,
а буде ж жить родиною
братерською, єдиною.

А буде ж чисте в прагненнях,
не зле, не однобічне,
подільчиве в досягненнях,
на доброту зустрічне.

Ми далі й далі ринемо,
всміхаючись майбутньому.
Шляхи до зір — розчинено
руками всемогутніми!

Твої крилаті обрії,
о Земле наша добрая,
перлино волошковая,
росино світанковая.

Як в небо ми вклинаємось —
це значить: Землю любимо.
Ми людству поклоняємось,
із ним зв'язку не згубимо.

Вже борозни проорані
у прѳстори космічнії.
Мчимо у далі зоряні —
сини доби величноїї.

О Земле, наше золото!
Ще людство в нас розколото,
а буде ж жить родиною
прекрасною, єдиною.

[1966]

На дачі

До моїх дверей
прибило вітром
листочок кленовий...

[Початок 60-х років]

* * *

Недавно ж тільки
липа
тут цвіла...

[Середина 60-х років]

* * *

Що ніжніш од молодії,
вирізної зелені!

[Середина 60-х років]

* * *

І враз
вітер заскакав круг нас,
і, кружляючи, спадало
листячко із клену
на траву прибиту,
на траву зелену.

[1966]

* * *

І наче десь мила іде, озивається
(і знов я заплющую очі свої...)
І шелест від плаття
все більш наближається,
і усміх коханої, й погляд її.

[1964(?)]

* * *

Тільки що 'дцвіли сади,
а вже ось і літують.
Мовчки сосни стоять —
вітами похитують.

День простягся, наче кіт,
вивернувся догори...

[Кінець 60-х років]

* * *

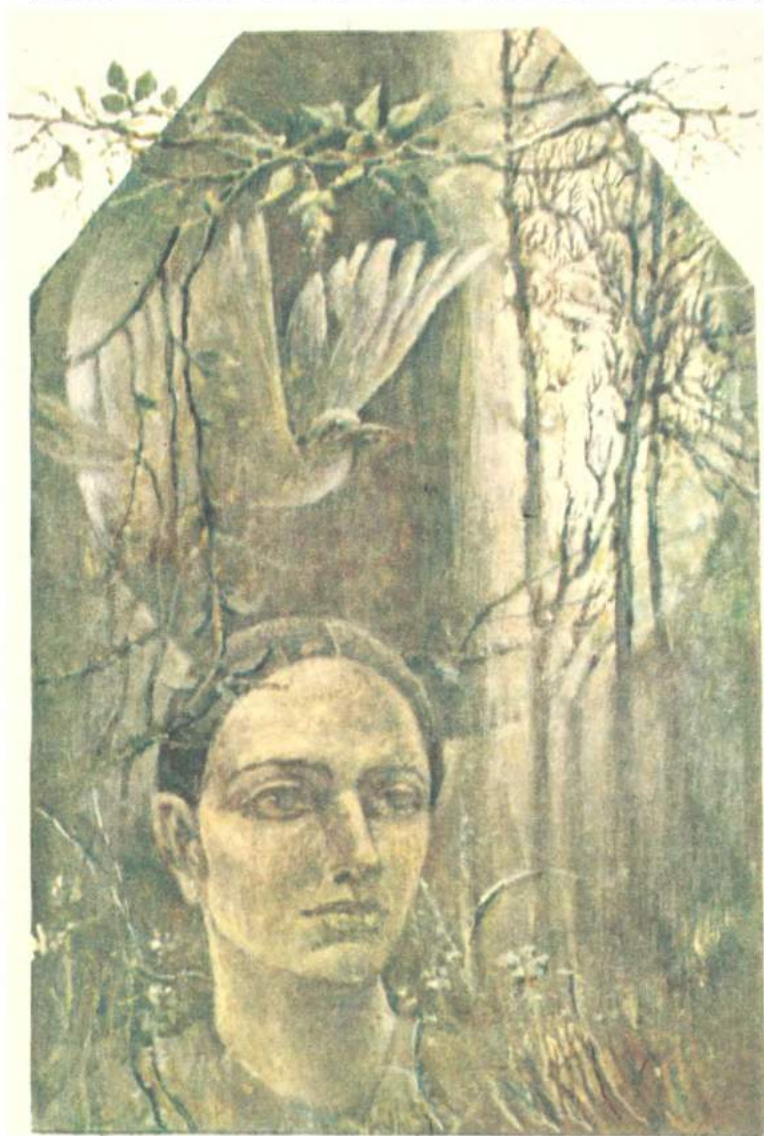
Киплять верхи дерев —
зеленим, ой, зеленим!

[1967]

* * *

Люба,
ми з тобою ідемó.
Озеро,
немов трюмо...
Голуб політав-літав
і сів.
Чую здалеку і зблизька
передзвони голосів...

[1966(?)]

В серці у моїм...

Якщо я десь не оспівав калину,
якщо у вірш не ввів весняну цвіт,
мені не ставте, друзі, у провину,
ви, критики, в докорах не кипіть.

Як солов'я забув згадати я в пісні,
не ремствуйте, шановні читачі.
Бо настрої були не благовісні,
а гнівні... Думками летючи

над цвіттю степу, над блакиттю моря,
я бачу світ в тривозі та імлі:
ще ж скільки крові, скільки муки й горя
на цій привітній, голубій землі!

Тривожне ж сонце устає над нами
і дивиться на землю з-під руки.
Ще діти умирають у В'єтнамі,
і в Хіросімі гинуть юнаки.

В густих лісах, на чорному бескетті
прадиких гір я бачу кров і дим,
і кожний постріл на оцій планеті
вистрілюється в серці у моїм.

Якщо я десь не оспівав фіалку,
ви, критики, пробачте це мені.
Я сам, якщо признатися,— ізмалку
любив веселі квіти весняні!

І ця любов не згасла і не вщухла...
Та серцю щó робіть, скажіть мені,
коли я бачу з голоду опухлих
в далекій у заморській стороні?

Чи ж можу я виспівувати лірично,
як бачу я страждання, біль і бруд?!
... І скаже критик: «Малоестетично:
пригладити б отут, а чи отут...»

Щоб критиків послухать — це не вадить,
але не тих, хто сам життя не зна.
Навіщо вірші утюгом ще гладить? —
в цьому немає правди ні зерна.

Хай пісня буде щира і неложна,
хай чиста правда з неї устає.
Бо на землі усій сльозинка кожна —
солоня — в серце падає моє.

Якщо я десь не оспівав калину,
якщо у вірш не ввів вишневу цвітть,
мені не ставте, друзі, у провину,
ви, критики, в докорах не кипіть.

Не можу про калину я співати,
коли ще в світі — стільки чорноти,
коли поетів за чавунні ґрати
фашистські запроторюють кати.

Бо не в собі ж я, а увесь — на людях,
бо все моє — чи зблізька, чи здаля.
Тому — земля кипить, як серце в грудях,
і серце стогне, як уся земля.

[1967]

Іній

Ой цвілось життя зелене —
юнь моя

і чорновбрів'я!

Тисяча півтонів, тіней...

А тепер же —

що зустрів я?

Сивий впав на мене

іній...

Сивий, сивий іній...

Що ж. Нічого. Це нічого.

Серце,— цить!

Чого ти спориш?

В мене ж вік — новий, зустрічний.

То й зустрінем...

Все суворіш

мислить розум строго —

вічний.

Мислить розум вічний...

Хай той іній і сріблиться,—

та в душі ж

його немає!

У душі — зелені вруна.

Злегка тьмяні? —

хто їх знає...

Бо й зимою ж глиця

юна.

Свіжо-тьмяно-юна...

Може, бренькав я на лірі?
Мо' в житті
                    скакав телятком?
А народ хай сам розсудить.
Бджілку люблять
                    з повним взятком.
Думка ж — дії щирі
                    будить.
Дії думка будить...

Той, хто інею боїться,
радість
                    в собі не має.
Мов пісок сухий. Мов дюна.
Серце в мене
                    все співає:
Бо й зимою ж глиця
                    юна.
Свіжо-тьмяно-юна...

1957

З М І С Т

<i>Тельнюк Станіслав. Цвіте веселка дум</i>	5
«...Ще не раз колись розквітну!»	13

Душа моя сонця намріяла

«Блакить мою душу обвіяла...»	17
Розкажи, розкажи мені, поле...	18
Ви знаєте, як липа шелестить...	19
Молодий я, молодий...	20
Коли в твої очі дивлюся...	21
Гаї шумлять...	22
«Я сказав тобі лиш слово...»	23
Галтує дівчина...	24
Десь на дні мого серця...	26
Арфами, арфами...	27
«Як не горю — я не живу...»	28
Хтось гладив ниви...	29
О, панно Інно...	30
Ой не крийся, природо...	31
Хор Лісових Дзвіночків, <i>Уривок із поеми</i>	32
З кохання плакав я...	33
Закучерявилися хмари...	34
Цвіт в моєму серці...	35
Десь надходила весна...	36
Дума про трьох Вітрів	37
Золотий гомін. <i>Уривок</i>	40
По блакитному степу	42
Не Зевс, не Пан...	43
На майдані...	44
Як упав же він...	45
Зразу ж за селом...	46
Енгармонійне	47

Не дивися так привітно...	49
Подивилась ясно...	50
Плуг	52
І Бєлий, і Блок...	53
Рєволюційний гімн	54
Ранок улїтку. <i>Уривок з поеми-симфонїї «Сковорода»</i>	56
В космічному оркєстрі. <i>Фрагменти</i>	58
Відповідь землякам	62

День біжить, дзвенить, сміється

Вїтер з України	65
Находить лїто...	67
Лєнїн	69

з кримського циклу

Прорив	71
Партїя веде	72
Пїсня трактористки. Як Олєся Кулик тїкала на курси 1930 р.	75
Чуття єдиної родини	79
«Людї не вертаються...»	81
На олімпїаду хорів	82
Які вітри мене гойдали!.. <i>Уривок з вірша «Максиму Рильському»</i>	83
О кохання тонкостанне, сїрооке... <i>Уривок з поеми-симфонїї «Сковорода»</i>	84
Їдемо з Великої Багачки. Пїсля ювілею кобзаря Ф. Д. Кушнерика	85

Я єсть народ

Ми йдемо на бїй	89
Матерї забудь не можу	90
Похорон друга	93
Я утверждаюсь	103
Слово	106
І рости, і діяти	108
Мїй травпо золотий	111

Над Дніпром	113
Пісня про дружбу. Уривок з поеми «Подорож до Іхтімана»	116
«Так тихо сосни стоять...»	118
А легко ж бути чудесним, молодим. Уривок	119
В вечірній синій посивілій... Уривок з вірша «В гостях у пісняра Івана»	120
«Навіщо нам дискутувать...»	121
Срібної ночі	122
«Ну як би я міг без твоєї усмішки?..»	127
Зазеленіє, заквітує жито	128
«Я завше там, де труд, де людно...»	129
«...Отак сучасне оспівати...»	129
«На те я лірик, щоб запитувать...»	129
«Великим постом ми вважаєм того поета...»	129
О Космосе великий наш...	130
На дачі	
«До моїх дверей...»	133
«Недавно ж тільки...»	133
«Що ніжніш од молоді...»	133
«І враз...»	133
«І наче десь мила іде, озивається...»	134
«Тільки що 'дцвіли сади...»	134
«Киплять верхи дерев...»	134
«Люба...»	134
В серці у моїм...	136
Іній	138

Т93

Тичина П. Г.

Цвіт в моєму серці: Вірші та поеми: Для серед та ст. шк. віку /Упоряд. та авт. передм. С. В. Тельнюк; Худож. Ю. А. Чеканюк.— К.: Веселка, 1986.— 142 с.: іл.

До збірки увійшли вірші та поеми одного з основоположників української радянської літератури, видатного поета і вченого, публіциста і перекладача, державного і громадського діяча, академіка АН УРСР, лауреата Державної премії СРСР і Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка, Героя Соціалістичної Праці Павла Григоровича Тичини (1891—1967). Це твори громадянського звучання, пейзажна та любовна лірика.

Т 4803010200—225
М206(04)—86

186.86.

84Ук7—5

Литературно-художественное издание

**ПАВЕЛ ГРИГОРЬЕВИЧ
ТЫЧИНА**

Цвітіння в моєму серці

Стихотворення і поеми
(На українському мові)

Для середнього і старшого
школьного віку

Художник
Юрій Андреевич Чекалюк

Складальник і автор передмови
Станіслав Володимирович Тельнюк

Київ «Веселка»

Редактор

Т. І. Кокончук

Художній редактор

В. Ю. Тернопільський

Технічний редактор

О. І. Дольницька

Коректори

М. В. Мандарич, Л. В. Острівська

Інформ. бланк № 3007

Здано на виробництво 08.04.86. Підписано до друку 15.09.86.

Формат 84×100^{1/32}. Папір форзаційний.

Гарнітура тайме. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 7,02.

Умовн. фарб.-відб. 29,436. Обл.-вид. арк. 4,71. Тираж
40 000 пр. Зам. № 6-131. Ціна 65 к.

Ордена Дружби народів видавництво «Веселка»,
252050, Київ-50, Мельникова, 63.

Надруковано з текстових діапозитивів Головного
підприємства РВО «Поліграфкнига» на книжковій фабриці
«Жовтень», 252053, Київ-53, Артема, 25.

